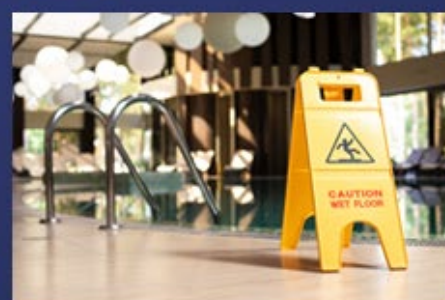
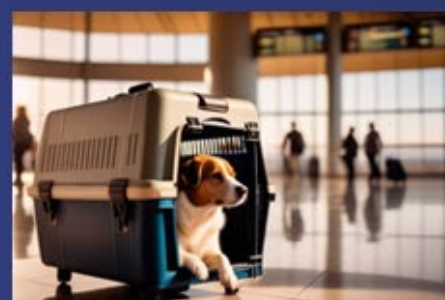

PRAWNY NIEZBĘDNIK WAKACYJNY

Wszystko, co powinniśmy wiedzieć o prawnych aspektach wakacji,
by nic nas nie zaskoczyło i nie zakłóciło wypoczynku.

EKSPERCI W SPRAWACH FRANKOWYCH!

- mamy doświadczenie od 2017 r.,
- braliśmy udział w przełomowych rozstrzygnięciach,
- incjowaliśmy rozwiązania prawne,
- wygaliśmy 4.000 spraw frankowych w Polsce,
- stawaliśmy przeciw wszystkim bankom udzielającym kredytów frankowych,
- reprezentowaliśmy Klientów przed sądami wszystkich instancji, w tym Sądem Najwyższym!

Na podium największych kancelarii prawniczych

 RZECZPOSPOLITA 2022, 2023, 2024 i 2025

SPŁACASZ LUB MASZ SPŁACONY KREDYT HIPOTECZNY W CHF, EUR, USD LUB INNEJ WALUCIE?
WYŚLIJ NAM SKAN SWOJEJ UMOWY LUB ZADZWOŃ!

@ analizy@sobotajachira.pl 71 737 37 22

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE.....	4
<i>Pracownik na wakacjach - sprawdź, jakie masz prawa na urlopie</i>	<i>6</i>
<i>Cyberbezpieczeństwo na urlopie – pułapki free Wi-Fi, roamingu, e-płatności i kontrola rodzicielska</i>	<i>10</i>
<i>Jak chronić swoje dane osobowe na wakacjach – zapobiegaj kradzieżom</i>	<i>16</i>
<i>Dziecko na wakacjach - wakacje nie zwalniają z przestrzegania praw dziecka</i>	<i>22</i>
<i>Dziecko na wakacjach - kto zapłaci za szkody wyrządzone przez dziecko</i>	<i>27</i>
<i>Wakacje z pupilem – dokumenty, szczepienia, transport czyli co warto wiedzieć</i>	<i>31</i>
<i>Wakacyjne zakupy bez niespodzianek – co możesz przywieźć z zagranicy bez cła, VAT-u i akcyzy</i>	<i>38</i>
<i>Kłopotliwe pamiątki z wakacji – muszle, drewniane figurki, nalewki, buty, a nawet piasek z plaży!.....</i>	<i>43</i>
<i>Wypadek na wakacjach z biurem podróży</i>	<i>47</i>
<i>Wakacyjne podróże koleją – co jeśli pociąg się spóźni lub nie przyjedzie?.....</i>	<i>51</i>
<i>Wakacyjny koszmar – kiedy biuro podróży zawodzi lub ogłasza upadłość</i>	<i>59</i>
<i>Wakacyjny koszmar - kiedy linia lotnicza odwołuje lot lub ogłasza upadłość</i>	<i>67</i>
SOBOTA JACHIRA KANCELARIA PRAWNA	74

SOBOTA JACHIRA
KANCELARIA PRAWNA

#PoradyPrawne

Wrocław, czerwiec 2025

PRAWNY NIEZBĘDNIK WAKACYJNY

Wszystko, co powinniśmy wiedzieć o prawnych aspektach wakacji, by nic nas nie zaskoczyło i nie zakłóciło wypoczynku.

PRACOWNICY NA WAKACJACH

Pracownik może żądać wypłaty za urlop

2025

CZERWIEC PRACOWNICY NA URLOPIE

Pracownik może żądać wypłaty za urlop

2025

JAK OCHRONIĆ SWOJE DANE OSOBISTE

Pracownik może żądać wypłaty za urlop

2025

SEKONDO NA WAKACJACH

Pracownik może żądać wypłaty za urlop

2025

DZIECI NA WAKACJACH

Pracownik może żądać wypłaty za urlop

2025

WAKACJE Z PRZEPISZCZĄ

Pracownik może żądać wypłaty za urlop

2025

ZAKUPY BEZ NIEPEWNOŚCI

Pracownik może żądać wypłaty za urlop

2025

KURCZYWIENIE PRACOWNIKA I WAKACJE

Pracownik może żądać wypłaty za urlop

2025

WYPODROŻE NA WAKACJACH

Pracownik może żądać wypłaty za urlop

2025

WAKACJOWE PODROŻE KOLEJĄ

Pracownik może żądać wypłaty za urlop

2025

WAKACJOWY REZERWACJA

Pracownik może żądać wypłaty za urlop

2025

WAKACJOWY REZERWACJA

Pracownik może żądać wypłaty za urlop

2025

Drodzy Czytelnicy,

W poradniku znajdziecie aż **dwanaście praktycznych artykułów**, napisanych przez naszych prawników z myślą o różnych aspektach letnich wyjazdów:

- **Estera Raczycka**, radca prawny, podpowiada, jakie prawa przysługują pracownikowi na urlopie – i jak zadbać, by nie wrócić z niego z problemami,
- **Przemysław Sobiesiak**, adwokat i kierownik działu Prawa Nowych Technologii, przestrzega przed zagrożeniami w cyfrowym świecie – od darmowego Wi-Fi po pułapki płatności mobilnych,

- **Anna Maksymczak**, radca prawny, uczy, jak chronić dane osobowe podczas wakacji – i co robić, gdy dojdzie do kradzieży tożsamości,
- **Justyna Kisała**, aplikant adwokacki, w dwóch osobnych tekstach wyjaśnia: jakie prawa przysługują dziecku na wakacjach oraz kto odpowiada za szkody wyrządzone przez naszą pociechę,
- **Zuzanna Żołud**, prawnik, omawia, jak przygotować się na wakacje z naszym czteronożnym członkiem rodziny – psem czy kotem, od dokumentów po wybór przewoźnika,
- **Aleksandra Mielcarek**, radca prawny, rozwiewa wątpliwości wokół wakacyjnych zakupów – co możemy przywieźć z zagranicy, nie płacąc cła, VAT-u czy akcyzy,
- **dr Agnieszka Lewek**, adwokat, ostrzega przed „kłopotliwymi pamiątkami” – takimi jak muszle, figurki, nalewki czy... piasek z plaży,
- **Natalia Arcimowicz**, adwokat, analizuje, kto ponosi odpowiedzialność za wypadek na wakacjach z biurem podróży – i jak skutecznie dochodzić swoich roszczeń,
- **Karolina Szdziej**, aplikant adwokacki, radzi co zrobić, jeśli pociąg się spóźni albo nie przyjedzie,
- **Olga Dec**, adwokat i **Marta Pietrzyk-Wudzińska**, radca prawny radzą co zrobić, gdy biuro podróży nie wywiązuje się z umowy lub ogłasza upadłość,
- **Magdalena Michoń**, aplikant radcowski, pisze o tym co można zrobić, gdy linia lotnicza odwołuje lot lub ogłasza upadłość.

Każdy z tych tematów został opracowany z myślą o praktycznych sytuacjach, które mogą przydarzyć się każdemu z nas – bo wakacje to czas relaksu, ale i nieoczekiwanych zdarzeń.

Zachęcamy do przeczytania całego poradnika lub sięgnięcia po wybrany artykuł – ten, który najlepiej odpowiada na Wasze pytania. Mamy nadzieję, że ta wiedza pozwoli Wam spokojnie korzystać z zasłużonego urlopu, a w razie potrzeby – szybko i świadomie działać.

Życzymy bezpiecznych, pogodnych i pełnych dobrych wspomnień wakacji!

Joanna Kij

specjalista ds. marketingu i PR, redaktor wydania

PRACOWNIK NA WAKACJACH SPRAWDŹ, JAKIE MASZ PRAWA NA URLOPIE!

Autor: Estera Raczycka, radca prawny

PRAWNY NIEZBĘDNIK WAKACYJNY

2025

Wszystko, co powinniśmy wiedzieć o prawnych aspektach wakacji, by nic nas nie zaskoczyło i nie zakłóciło wypoczynku.

Marzysz o błogim lenistwie na plaży albo o górskich wędrówkach? Super! Ale zanim spakujesz walizkę, sprawdź, co mówi prawo o urlopie wypoczynkowym. Kiedy możesz go wziąć, czy pracodawca może Cię z niego ściągnąć? Jakie masz prawa, a co musisz wiedzieć, żeby nie wrócić z wakacji z problemami zamiast z opalenizną? Sprawdź praktyczne porady i bądź gotowy na każdą sytuację!

Czy można naprawdę odpocząć, nie znając swoich praw? Urlop wypoczynkowy to nie tylko czas relaksu, ale także szereg obowiązków i uprawnień po stronie pracownika oraz pracodawcy. W tym artykule znajdziesz odpowiedzi na najważniejsze pytania dotyczące jednego z kluczowych uprawnień pracowniczych – urlopu wypoczynkowego.

Czym jest urlop wypoczynkowy?

Zgodnie z kodeksem pracy (k.p.), każdemu pracownikowi przysługuje prawo do corocznego, nieprzerwanego, płatnego urlopu wypoczynkowego. Do pojęcia urlopu odnosi się również Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej – art. 66 ust. 2 stanowi, że pracownik ma prawo do określonych w ustawie dni wolnych od pracy i corocznych płatnych urlopów.

Urlop wypoczynkowy to jedno z podstawowych osobistych praw pracowniczych. Zgodnie z przepisami prawa pracy nie możesz się go zrzec, przenieść na inną osobę ani go odsprzedać. Urlop powinien być udzielony w naturze – tylko w ściśle określonych przypadkach możliwa jest wypłata ekwiwalentu pieniężnego. Dodatkowo, w czasie trwania urlopu wypoczynkowego pracodawca nie może wypowiedzieć Ci umowy o pracę. Jeśli jednak to zrobi, wypowiedzenie będzie skuteczne, lecz dokonane z naruszeniem przepisów – w takiej sytuacji przysługują Ci odpowiednie roszczenia. Przysługujące Ci roszczenia związane z niezgodnym z prawem rozwiązaniem umowy o pracę to żądanie uznania bezskuteczności wypowiedzenia, a jeżeli umowa uległa już rozwiązaniu – żądanie przywrócenia do pracy na poprzednich warunkach albo żądanie odszkodowania. Jeśli uważasz, że pracodawca rozwiązał z Tobą umowę o pracę z naruszeniem przepisów prawa zapraszamy do kontaktu z naszą Kancelarią.

Za czas urlopu wypoczynkowego zachowujesz prawo do wynagrodzenia, jakie otrzymał-

byś, gdybyś pracował. Zmienne składniki wynagrodzenia mogą być obliczane na podstawie średniej z 3 miesięcy poprzedzających miesiąc rozpoczęcia urlopu, a w razie dużych wahań – nawet z 12 miesięcy.

Urlop przysługuje Ci corocznie i odnawia się z początkiem roku.

Jak wziąć urlop i kiedy może być przesunięty lub przerwany?

Pracodawca ma obowiązek udzielić Ci urlopu w roku kalendarzowym, w którym nabyłeś do niego prawo. Na Twój wniosek urlop może być podzielony, przy czym jedna część powinna trwać nie mniej niż 14 kolejnych dni kalendarzowych (łącznie z niedzielami, świętami i innymi dniami wolnymi).

To Ty, w porozumieniu z pracodawcą, ustalasz termin urlopu. Co do zasady urlopy udzielane są zgodnie z planem urlopów, o ile pracodawca ma obowiązek jego sporządze-

nia. Jeśli nie – termin ustalany jest bezpośrednio z pracownikiem.

Urlop może zostać przesunięty:

- za porozumieniem stron,
- na Twój umotywowany ważnymi przyczynami wniosek,
- z powodu szczególnych potrzeb pracodawcy, gdy Twoja nieobecność spowodowałaby poważne zakłócenia toku pracy.

Przyczyny przesunięcia urlopu z inicjatywy pracownika mogą obejmować m.in.:

- opiekę nad chorym członkiem rodziny lub dzieckiem,
- brak możliwości wspólnego urlopu z małżonkiem oraz z całą rodziną,
- odwołanie wczasów z powodu klęski żywiołowej,
- konieczność załatwienia ważnych spraw osobistych.

Decyzja o uznaniu przyczyny za wystarczającą należy do pracodawcy.

Pracodawca jest zobowiązany do przesunięcia terminu urlopu w przypadku:

- czasowej niezdolności do pracy z powodu choroby,
- odosobnienia w związku z chorobą zakaźną,
- powołania do służby wojskowej w ramach pasywnej rezerwy, stawienia się do pełnienia terytorialnej służby wojskowej rotacyjnie albo stawienia się do pełnienia służby w aktywnej rezerwie, na czas do 3 miesięcy,
- urlopu macierzyńskiego.

Przypadki uzasadniające obligatoryjne przesunięcie urlopu powodują również przerwanie urlopu, w takiej sytuacji wspólnie z pracodawcą ustalicie nowy termin wykorzystania urlopu.

Czy szef może Cię ściągnąć z wakacji?

Tak, ale tylko w wyjątkowych sytuacjach. Pracodawca może odwołać Cię z urlopu, jeśli Twoja obecność w pracy jest niezbędna z powodu okoliczności nieprzewidzianych wcześniej. Musi on jednak pokryć wszystkie bezpośrednio związane z powrotem do pracy poniesione przez Ciebie koszty (np. za odwołane wycieczki, noclegi czy powrót).

Sąd Najwyższy uznał, że odwołanie z urlopu wymaga skutecznego przekazania pracownikowi jasnego oświadczenia woli. Przykładowo: samo wystanie wiadomości na służbową skrzynkę e-mail po rozpoczęciu urlopu nie jest wystarczające – nie masz wtedy obowiązku jej sprawdzać. Oczywiście pracodawca w wyjątkowych sytuacjach może spróbować się z Tobą skontaktować np. telefonicznie.

Odwołanie z urlopu powinno być dokonane z wyprzedzeniem, by umożliwić Ci stawienie się w pracy. Jeśli odmówisz, mimo że pracodawca działa zgodnie z prawem, może to skutkować nawet dyscyplinarnym rozwiązaniem umowy o pracę. Natomiast w przypadku niezasadnego odwołania, pracodawca ponosi odpowiedzialność cywilną.

Czy musisz sprawdzać służbową pocztę na wakacjach?

Nie. Podczas urlopu wypoczynkowego jesteś zwolniony z obowiązku świadczenia pracy, w tym również sprawdzania służbowej skrzynki e-mail. Co do zasady pracodawca nie może od Ciebie tego wymagać. Może jednak spróbować się z Tobą skontaktować w uzasadnionych przypadkach – np. w celu odwołania Cię z urlopu.

Co, jeśli zachorujesz na urlopie?

Jeśli w czasie urlopu zachorujesz i uzyskasz zwolnienie lekarskie (L4), powinieneś niezwłocznie poinformować o tym pracodawcę. Urlop ulega wtedy przerwaniu, a pozostałą niewykorzystaną część wykorzystasz w innym uzgodnionym terminie.

Podsumowanie

1. Urlop wypoczynkowy to niezbywalne prawo każdego pracownika – nie możesz się go zrzec ani przekazać innej osobie.
2. Przysługuje Ci corocznie i powinien być udzielany w naturze.
3. Może być przesunięty lub przerwany w określonych sytuacjach, np. choroby.
4. Pracodawca może Cię odwołać z urlopu tylko w wyjątkowych przypadkach – i wtedy ponosi koszty.
5. Nie masz obowiązku sprawdzania służbowej poczty w czasie urlopu.
6. Za czas urlopu otrzymujesz wynagrodzenie takie, jak gdybyś pracował.

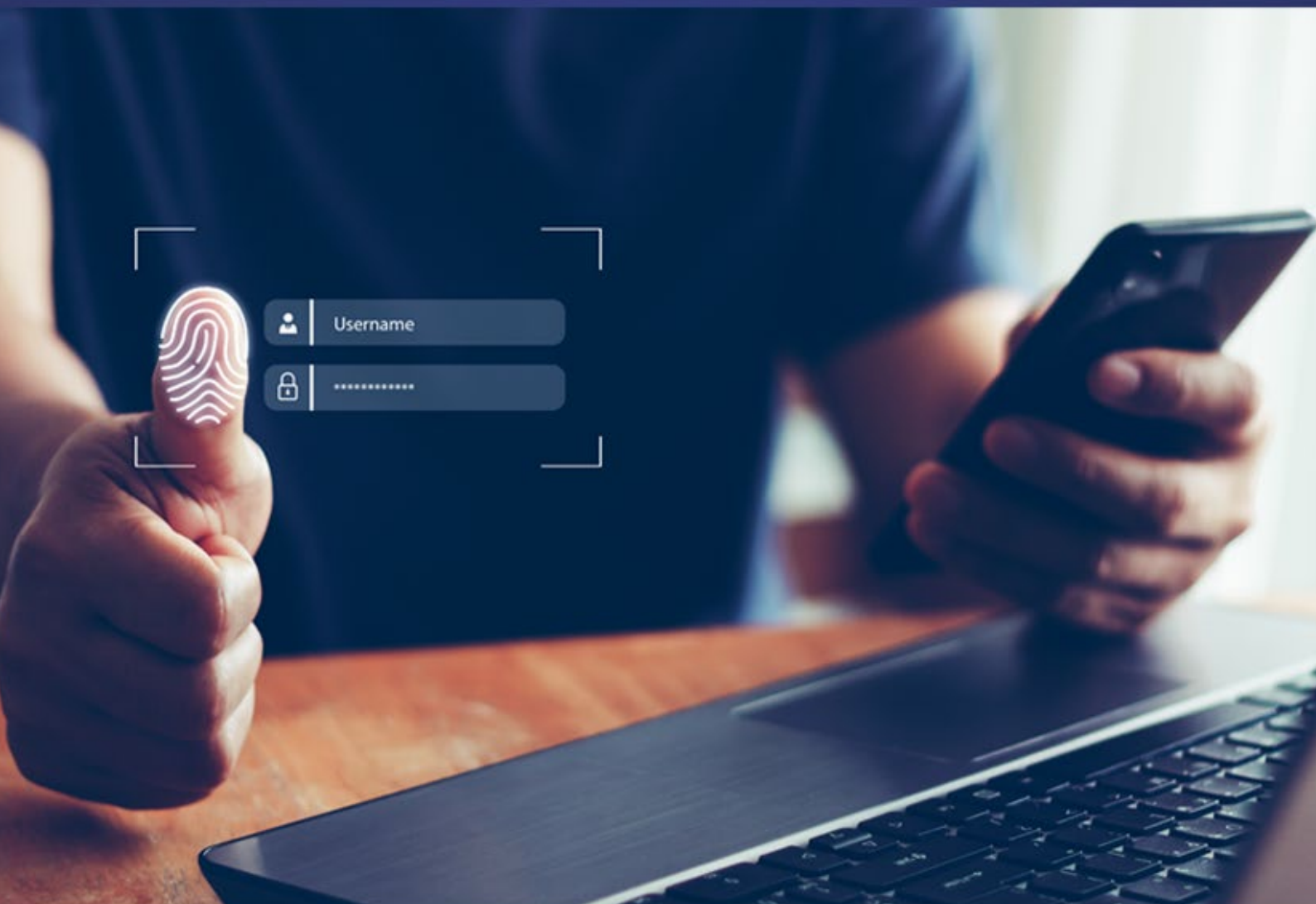
Autor: [Estera Raczycka](#), radca prawny

CYBERBEZPIECZEŃSTWO NA URLOPIE

PUŁAPKI FREE WI-FI, ROAMINGU, E-PŁATNOŚCI I KONTROLA RODZICIELSKA

Autor: Przemysław Sobiesiak, adwokat, kierownik działu Prawa Nowych Technologii

PRAWNY NIEZBĘDNIK WAKACYJNY 2025

Wszystko, co powinniśmy wiedzieć o prawnych aspektach wakacji, by nic nas nie zaskoczyło i nie zakłóciło wypoczynku.

Jadąc na wakacje należy uważać, by urlop nie uśpił naszej czujności. Wakacyjny luz często sprawia, że zapominamy o zasadach bezpieczeństwa, z czego cyberprzestępcy doskonale zdają sobie sprawę. Okres wakacji to dla nich prawdziwe żniwa - turyści korzystają z niezabezpieczonych publicznych sieci Wi-Fi, chętniej wydają pieniądze a działając pod wpływem emocji są bardziej skłonni ulec „okazjom”. Wyjazdy, zwłaszcza zagraniczne, sprzyjają popełnianiu błędów, których konsekwencje w cyfrowym świecie mogą być bardzo poważne.

W tekście omówione zostaną najczęstsze zagrożenia cychające na turystów oraz praktyczne rady, jak się przed nimi chronić.

Uwaga na publiczne sieci Wi-Fi

Kawiarnie, lotniska, hotele, komunikacja miejska – w wakacje chętnie korzystamy z **publicznych sieci Wi-Fi**, by oszczędzić transfer danych lub uzyskać Internet tam, gdzie nasz roaming czy karta SIM nie działają. Publiczne sieci często są słabo zabezpieczone i podatne na przejęcie, a czasem mogą być nawet celowo aranżowane przez przestępców. Tzw. **atak typu „evil twin”** polega na utworzeniu przez hakera fałszywego hotspotu o nazwie bardzo podobnej lub nawet takiej samej jak prawdziwa (np. „Airport Free WiFi”, „WiFi PKP”). Turysta łączy się z taką siecią myśląc, że to oficjalny punkt dostępu, podczas gdy

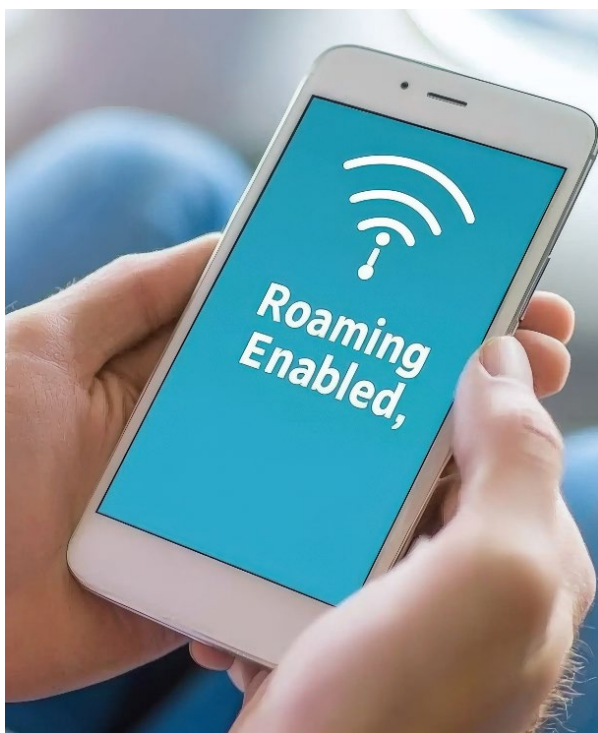
w rzeczywistości cały jego ruch internetowy przechodzi przez urządzenie oszusta. W ten sposób cyberprzestępca może „podłuchiwać” naszą aktywność – czytać przesyłane dane, w tym wpisywane loginy, hasła, dane kart płatniczych, a nawet manipulować treścią (np. podmienić numer rachunku na fałszywej stronie banku).

Jak się chronić? Unikaj logowania się do wrażliwych usług przez publiczne Wi-Fi. Jeżeli musisz sprawdzić konto bankowe lub zalogować się na pocztę, a masz do dyspozycji tylko niezabezpieczone Wi-Fi, **koniecznie skorzystaj z VPN**. VPN (Virtual Private Network) to usługa, która tworzy szyfrowany „tunel” pomiędzy Twoim urządzeniem a serwerem VPN, z którego dopiero łączysz się z usługą. Nawet jeśli ktoś przechwyci Twoje dane z otwartej sieci, będą one zamaskowane

i zaszyfrowane. Na rynku dostępnych jest wiele aplikacji VPN do zainstalowania na

smartfonach i komputerach, także darmowych. Warto pobrać VPN jeszcze przed podróżą, zwłaszcza gdy masz zamiar korzystać z publicznego Wi-Fi do **transakcji finansowych lub podawania haseł**. VPN ukrywa też faktyczny adres IP przez co umożliwia dostęp do domowych usług (np. do polskiego banku) nawet z zagranicy - niektóre banki czy serwisy mogą blokować logowanie z zagranicznych IP, a VPN pozwala „udawać”, że jesteśmy w Polsce. Jednocześnie w ustawieniach telefonu **wyłącz automatyczne łączenie z otwartymi sieciami** – dzięki temu unikniesz samoczynnego połączenia z podejrzaną siecią.

Roaming i pułapki kosztowe

Telefon stał się naszym nieodłącznym towarzyszem, także podczas zagranicznych podróży. Komunikacja następuje wówczas w ramach **roamingu**, czyli poza siecią macierzystego operatora. Sam roaming nie jest niebezpieczny, natomiast wiąże się z **ryzykiem finansowym**. W Unii Europejskiej obowiązuje zasada Roam Like At Home, dzięki której korzystamy z telefonu jak w Polsce bez dodatkowych opłat (w ramach

przewidzianego limitu danych). Poza UE stawki mogą być jednak bardzo wysokie, dlatego trzeba uważać na tzw. **pułapki roamingowe**. Smartfony potrafią automatycznie łączyć się z siecią komórkową i w tle pobierać aktualizacje lub wysyłać zdjęcia do chmury.

Z podobnych względów nie należy oddzwaniać na nieznane, zagraniczne numery telefonów, zwłaszcza o nietypowej długości. Polski numer ma 9 cyfr (bez prefiksu +48), a większość międzynarodowych 11–15 cyfr. Tytułem przykładu, nieodebrane połączenie z numeru zaczynającego się od +225 lub +243 może wyglądać niewinnie (przypomina prefiks 22 – Warszawa, 24 – Płock), ale faktycznie pochodzi z Wybrzeża Kości Słoniowej i Demokratycznej Republiki Konga. Gdy odruchowo oddzwonimy, połączenie zostanie wykonane na **numer o podwyższonej opłacie**. To tzw. **wangiri** – wysyłanie jednorazowego sygnału licząc, że ofiara oddzwoni. Warto więc najpierw wygooglować taki numer, ponieważ często inni internauci zdążyli już ocenić, że to „spam” lub oszustwo.

Jak się chronić? Przed wyjazdem **sprawdź cennik roamingu** u swojego operatora i rozważ wykupienie pakietu danych lub połączeń na kraj docelowy. Wielu operatorów oferuje „bezpieczny roaming” – usługę, która automatycznie aktywuje paczki danych lub odcina Internet po przekroczeniu określonego limitu. Warto rozważyć całkowite **wyłączenie** w ustawieniach telefonu **transmisji danych w roamingu** lub chociaż odłączenie od Internetu aplikacji, które nie będą niezbędne.

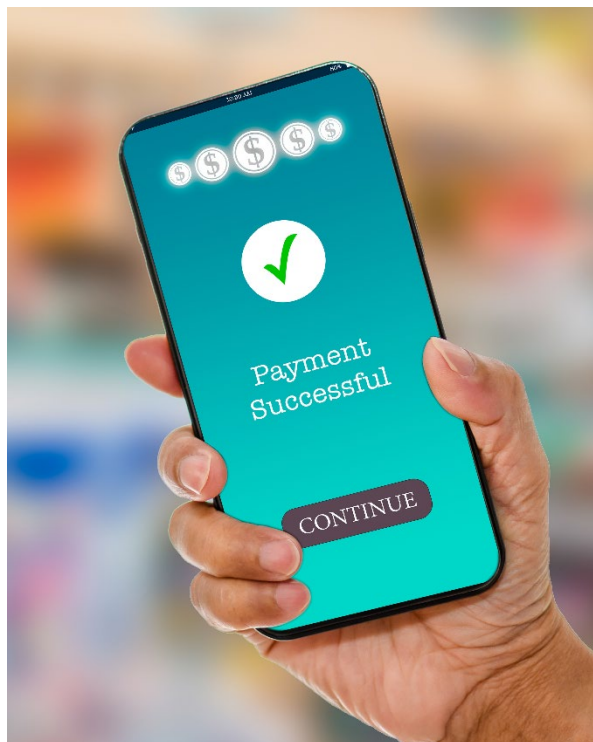
Mobilne płatności

Coraz częściej płacimy telefonem lub smartwatchem zamiast gotówką czy kartą. Na wakacjach to bardzo wygodne – nie musimy nosić portfela na plażę, a telefon zwykle mamy przy sobie. Płatności mobilne również wymagają przestrzegania podstawowych zasad bezpieczeństwa, niezależnie od tego czy chodzi o **BLIK, płatności zbliżeniowe telefonem (np. Google Pay, Apple Pay), przelewy mobile czy wykorzystujące kody QR**.

Oszustwo „na BLIK-a” najczęściej polega na włamaniu do czyjegoś konta na portalu społecznościowym (np. Facebook), a następnie rozsyłaniu z niego do znajomych próśb o pilną pomoc finansową. Przestępca podszywa się pod naszego przyjaciela lub krewnego i prosi o podanie kodu BLIK lub dokonanie szybkiego przelewu na numer telefonu, tłumacząc to nagłym wypadkiem: rzekomo zgubiony portfel, zniszczony telefon, pilna dopłata za hotel itp. **Wszystkie te prośby łączy presja czasu** – oszust liczy, że gdy w emocjach chcemy pomóc bliskiej osobie, nie zweryfikujemy wiadomości. Co prawda operację trzeba jeszcze potwierdzić w swojej aplikacji mobilnej, ale ofiara robi to bez zastanowienia, przekonana, że faktycznie wspiera znajomego w potrzebie.

Popularne stają się ataki z wykorzystaniem kodów QR, tzw. **quishing**. W miejscu popularnym wśród przyjezdnych oszust nakleja własny kod QR, np. na automacie parkingowym, terminalu biletowym czy w restauracji. Skanując go myślimy, że płacimy za parkowanie lub dajemy napiwek, a tak naprawdę przelewamy pieniądze na konto oszusta lub logujemy się na fałszywą stronę banku. W ten sposób przestępcy otrzymują nasze dane lub wysyłają na nasze urządzenie zainfekowany plik.

Jak się chronić? Każde urządzenie powinno być zabezpieczone hasłem lub biometrią (odcisk palca, skanowanie twarzy). W aplikacjach bankowych, portalach społecznościowych, galerii zdjęć **włącz dodatkowe zabezpieczenia wejścia**, tak by nawet odblokowany telefon nie pozwolił od razu dostać się do pieniędzy lub wrażliwych danych. Skonfiguruj **rozsądne limity płatności mobilnych**, by ograniczyć rozmiar szkód. Uważaj na **kody QR** w miejscach publicznych i **wyłącz funkcję automatycznego skanowania kodów QR w aplikacji „aparat”**. Monitoruj na bieżąco **powiadomienia z banku** o transakcjach oraz **zawsze przed zatwierdzeniem przelewu sprawdzaj, komu i ile środków przekazujesz**.

Przed wyjazdem koniecznie zabezpiecz swoje urządzenia i sprawdź:

- 1) **aktualizacje systemu:** upewnij się, że Twój telefon ma zainstalowane najnowsze aktualizacje systemu i poprawki bezpieczeństwa,
- 2) **blokada ekranu** powinna włączać się po krótkim czasie bezczynności (np. 30 sekund); nie zostawiaj telefonu odblokowanego na dłużej, zwłaszcza w miejscu publicznym,
- 3) **szyfrowanie pamięci:** sprawdź w ustawieniach czy pamięć Twojego urządzenia jest zaszyfrowana; dzięki temu nie będzie można odczytać danych ze skradzionego telefonu,
- 4) **znajdź mój telefon:** włącz usługę lokalizacji urządzenia („Find My” w Apple, „Znajdź moje urządzenie” w Androidzie), dzięki temu będzie można **namierzyć telefon na mapie** w razie zgubienia lub kradzieży a także **zdalnie go zablokować lub wyciszyć** (przed wyjazdem warto przetestować te opcje, by w nagłej sytuacji móc szybko zareagować),
- 5) **sporządź backup (kopię zapasową)** ważnych danych z telefonu: w razie awarii czy utraty sprzętu będziesz mógł odzyskać kontakty czy fotografie; kopia może być

przechowywana w chmurze lub offline na komputerze,

- 6) wyłącz automatyczne **łączenie z siecią Wi-Fi oraz Bluetooth**.

Kontrola rodzicielska i ustawienia urządzeń

Jeśli Twoje dziecko posiada własny smartfon lub tablet, **skonfiguruj na nim odpowiednie ograniczenia**. Zarówno Android, jak i iOS oferują rozbudowane funkcje kontroli rodzicielskiej. Możesz założyć **konto dziecka** powiązane z Twoim (np. poprzez Google Family Link, Chmura rodzinna Apple) i ustawić m.in.: limity czasowe korzystania z urządzenia lub konkretnych aplikacji, filtry treści (np. blokada stron dla dorosłych), ograniczenia wiekowe dla aplikacji i gier, a także zgodę rodzica na instalowanie nowych aplikacji. To ostatnie jest szczególnie zalecane: **zablokuj usługi Premium i drogie połączenia** na numerze dziecka, ustaw wymaganie **hasła do zakupów w sklepach z aplikacjami**.

Wakacyjny wyjazd można także potraktować jako pretekst do rozmowy z dzieckiem na temat zagrożeń w sieci. Młodzież na wakacjach chętnie udostępnia zdjęcia na Instagramie, nagrywa TikToki. Warto uczulić dzieci na to, czym można się dzielić w sieci, a czego lepiej nie pokazywać publicznie. Dobrym rozwiązaniem, zwłaszcza u młodszych dzieci, jest ustawienie profilu jako prywatnego, by tylko znajomi widzieli publikowane materiały. Przy okazji wytłumacz, że nie ma potrzeby **dokładnego oznaczania swojej lokalizacji w czasie rzeczywistym** oraz jak niebezpieczne jest **nawiązywanie kontaktów z obcymi, poznawanie online bez wiedzy rodzica**.

Reakcja na incydenty

Niewykluczone, że możesz stać się ofiarą ataku nawet przy zachowaniu ostrożności. Kluczowe jest wtedy szybkie działanie i znajomość swoich praw.

Krok 1: Kontakt z bankiem i blokada

Gdy tylko zorientujesz się, że z Twojego konta zniknęły środki, **natychmiast skontaktuj się**

ze swoim bankiem. Możesz zadzwonić na infolinię lub użyć aplikacji, by zablokować dalsze płatności. Jeśli zareagujesz wystarczająco szybko, możesz zatrzymać przelew zanim bank go wykona.

Krok 2: Złożenie reklamacji w banku

Następnie **złóż w banku reklamację dotyczącą nieautoryzowanej transakcji**. Zgodnie z unijną dyrektywą **PSD2** (Payment Services Directive), bank ma **obowiązek niezwłocznie zwrócić kwotę nieautoryzowanej transakcji** – najpóźniej do końca następnego dnia roboczego od zgłoszenia, a dopiero ewentualnie później ustalać okoliczności i winnych zdarzenia. Przy okazji reklamacji koniecznie **zmień wszystkie hasła** powiązane z bankowością.

Krok 3: Zawiadomienie organów ścigania

Oszustwo internetowe, kradzież środków z konta czy wyłudzenie danych to przestępstwa, które możesz zgłosić organom ścigania.

Jeśli jesteś za granicą i padłeś ofiarą np. kradzieży pieniędzy, sprawę przyjmie lokalna policja, a dalsze postępowanie będzie prowadzone we współpracy z polskimi służbami. **Papierowe potwierdzenie zgłoszenia przestępstwa** może okazać się przydatne np. w kontaktach z bankiem czy ubezpieczycielem (jeśli masz ubezpieczenie od cyberzagrożeń).

Jeżeli w wyniku incydentu Twoje dane osobowe zostały skradzione (np. ktoś wyłudził kopię dowodu osobistego, numer PESEL), rozważ również zgłoszenie tego incydentu do **Urzędu Ochrony Danych Osobowych** oraz skorzystanie z usługi „Zastrzeż PESEL”. PESEL możesz zastrzec w urzędzie gminy, przez Internet lub w aplikacji mObywatel - jeśli znajdzie się w rejestrze, banki oraz instytucje kredytowe nie będą mogły udzielić pożyczki do czasu, aż cofniesz zastrzeżenie.

Podsumowanie

Jadąc na wakacje trzeba pamiętać, że przestępcy nie biorą urlopu – przeciwnie, właśnie wtedy stają się szczególnie aktywni. Stosując się do kilku podstawowych zasad mamy szansę znacznie utrudnić im pracę, a sobie zapewnić spokojny wypoczynek. W razie problemów nie jesteśmy sami. Prawo i instytucje przewidują narzędzia, pomagające odzyskać utracone środki i zabezpieczyć się przed szkodami na przyszłość – trzeba jednak znać swoje prawa i szybko reagować. Zaproponowane techniki cyfrowej prewencji pomogą cieszyć się wakacjami bez niepotrzebnego stresu.

Bezpiecznego wypoczynku!

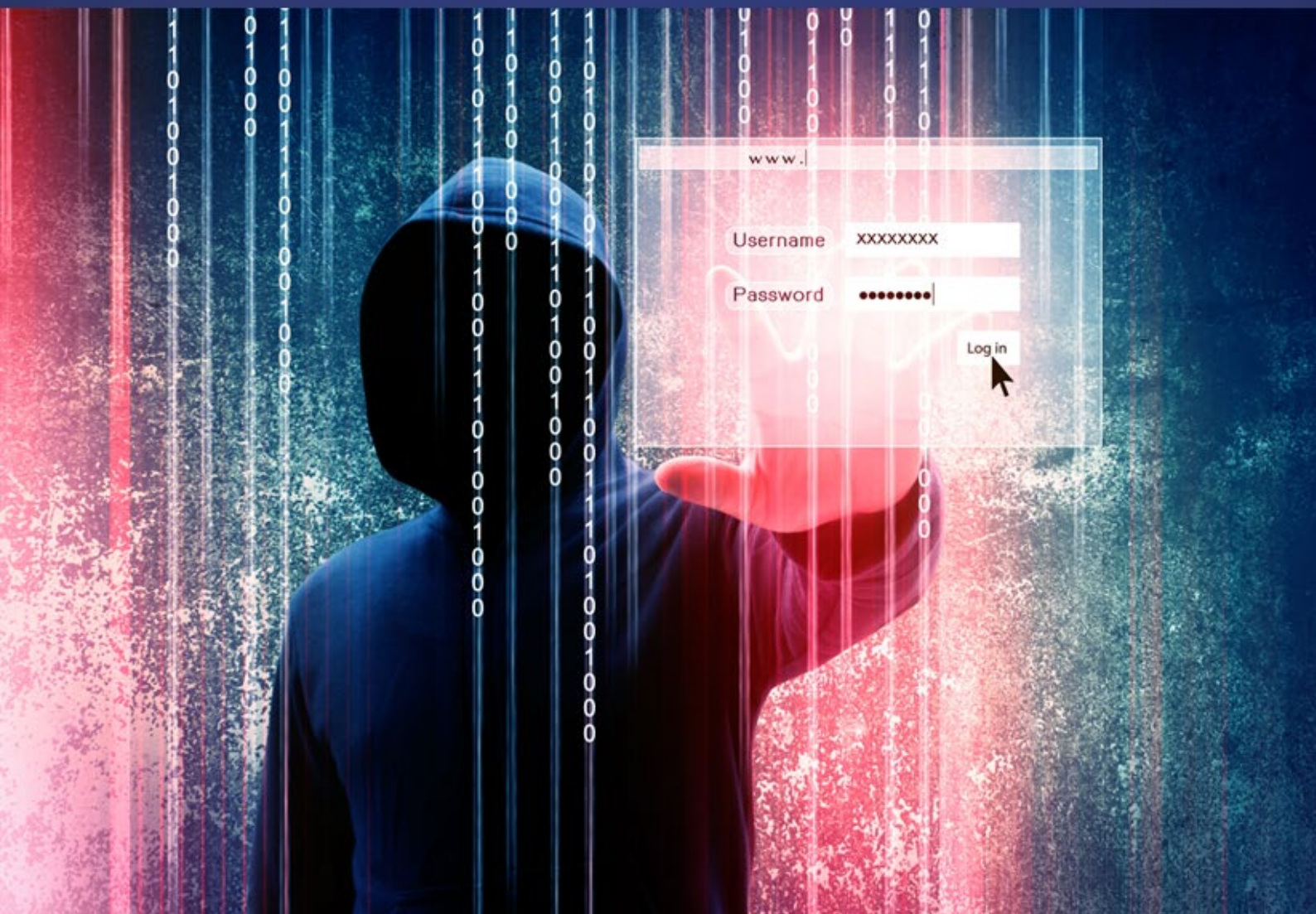
Autor: Przemysław Sobiesiak, adwokat, kierownik działu Prawa Nowych Technologii

JAK CHRONIĆ SVOJE DANE OSOBOWE NA WAKACJACH?

ZAPOBIEGAJ KRADZIEŻOM

Autor: Anna Maksymczak – radca prawny.

Planując wakacje zapewne chcesz się zrelaksować i cieszyć chwilą, a nie martwić się o ochronę swoich danych osobowych. Jednakże jest to ważny temat, którego nie można pominąć, bowiem konsekwencje naszej nieostrożności mogą być bardzo duże.

W tym artykule dowiesz się, jak zadbać o swoje dane osobowe podczas pobytu w hotelach czy kurortach, na co zwracać uwagę podczas korzystania z mediów społecznościowych oraz co zrobić, jeśli padniesz ofiarą kradzieży tożsamości.

Jak chronić swoje dane osobowe w hotelach?

Kiedy dokonujesz rezerwacji lub meldujesz się w hotelu, zostaniesz poproszony o podanie danych osobowych takich jak: imię, nazwisko, PESEL, numer dowodu osobistego lub paszportu. Zgodnie z RODO (Rozporządzenie o Ochronie Danych Osobowych, czyli Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady UE 2016/679), hotele muszą przetwarzać te informacje zgodnie z prawem i chronić je przed nieautoryzowanym dostępem. Twoje dane przetwarzane będą tylko wtedy, gdy wyraziłeś na to zgodę lub gdy jest to niezbędne np. do wykonania umowy czy ze względu na realizację obowiązków prawnych ciążących na administratorze. Szczególną uwagę zwróć na to, które dane są wymagane, a które przekazujesz dobrowolnie i w jakim celu.

Główne zasady, według których powinno odbywać się przetwarzanie danych osobowych to m.in.:

- **Minimalizacja danych** – zbieranie tylko tych danych, które są niezbędne do celów, w jakich są przetwarzane.
- **Bezpieczeństwo danych** – zapewnienie odpowiednich środków technicznych i organizacyjnych, aby chronić dane przed nieautoryzowanym dostępem, utratą czy zniszczeniem.
- **Transparentność** – podczas rejestracji powinieneś być poinformowany o celach przetwarzania danych, odbiorcach danych oraz Twoich prawach jako osoby, której dane dotyczą.

Na co szczególnie należy zwrócić uwagę chcąc chronić swoje dane podczas pobytu w hotelu?

- **Rejestracja w hotelu.** Podczas rejestracji lub meldunku w hotelu upewnij się, że podajesz tylko niezbędne dane. Jeśli pracownik hotelu prosi o dodatkowe informacje, zapytaj, dlaczego są potrzebne i jak będą chronione. Możesz również poprosić, aby hotel usunął kopie Twoich dokumentów po ich weryfikacji.
- **Korzystanie z Wi-Fi.** Bądź ostrożny podczas korzystania z bezpłatnego Wi-Fi! Upewnij się, że sieć jest zabezpieczona. Unikaj logowania się na konta bankowe czy inne strony www szczególnie istotne (np. profil zaufany) przez publiczne Wi-Fi. Jeśli to możliwe, korzystaj z VPN (Virtual Private Network), aby zabezpieczyć swoje połączenie.
- **Sejfy hotelowe.** Wiele hoteli oferuje sejfy w pokojach. Korzystaj z nich, aby przechowywać swoje dokumenty i cenne przedmioty.

Pamiętaj, że jako osoba, której dane są przetwarzane, masz określone prawa związane z gromadzeniem i przetwarzaniem Twoich danych osobowych. Są to:

- **Prawo dostępu** – możesz zażądać dostępu do swoich danych i informacji o ich przetwarzaniu.

- Prawo do sprostowania – masz prawo żądać sprostowania nieprawidłowych danych osobowych.
- Prawo do usunięcia danych – możesz żądać usunięcia danych, jeśli cel, w którym były przetwarzane został spełniony lub gdy dane osobowe są przetwarzane niezgodnie z prawem.
- Prawo do ograniczenia przetwarzania – w określonych sytuacjach możesz żądać ograniczenia przetwarzania. Dotyczy to każdego przypadku, w którym nie wiadomo, czy i kiedy Twoje dane osobowe zostaną usunięte lub np. gdy kwestionujesz prawidłowość danych osobowych.
- Prawo do przenoszenia danych – prawo do przenoszenia danych do innego administratora przysługuje wówczas, gdy przetwarzanie danych odbywa się w sposób zautomatyzowany na podstawie zgody lub w celu wykonania umowy. Dane, które mają być przeniesione muszą dotyczyć osoby żądającej ich przeniesienia.

Masz także prawo do:

- wniesienia sprzeciwu wobec określonego przetwarzania – np. jeżeli Twoje dane osobowe są przetwarzane do celów marketingu bezpośredniego,
- nie podlegania decyzji, która opiera się wyłącznie na zautomatyzowanym przetwarzaniu, w tym profilowaniu, i wywołuje wobec Ciebie skutki prawne lub w podobny sposób istotnie na Ciebie wpływa.

Decyzja, która opiera się wyłącznie na zautomatyzowanym przetwarzaniu, oznacza decyzję, która została podjęta za pomocą środków technicznych bez udziału człowieka. W przypadku pełnej automatyzacji przetwarzania nie masz możliwości oddziaływania na przebieg tego procesu, a procedury zautomatyzowane mogą nie uwzględniać okoliczności istotnych dla oceny Twojej osoby. Chodzi jednak o pełną automatyzację decyzji. Ma ona dotyczyć całego procesu podejmowania decyzji, a nie tylko jego części. Częstą praktyką podczas podejmowania decyzji jest korzystanie ze wsparcia informatycznego, np. decyzja kredytowa w banku, wówczas nie jest już to proces w pełni zautomatyzowany.

Bezpieczne korzystanie z mediów społecznościowych

Wielu z nas lubi dzielić się wakacyjnymi zdjęciami i relacjami na Instagramie czy Facebooku. Pamiętaj jednak o kilku zasadach, aby nie stać się łatwym celem dla osób nieuczciwych:

- **Nie udostępniaj lokalizacji** – lepiej wstaw zdjęcia po powrocie do domu. Informowanie wszystkich, że jesteś daleko, może być zaproszeniem do dokonania kradzieży w domu lub firmie.
- **Sprawdź ustawienia prywatności** – upewnij się, że Twoje posty widzą tylko znajomi. Możesz również tworzyć specjalne listy, aby udostępniać treści tylko wybranym osobom.
- **Uważaj na przypadkowe ujawnienie danych** – unikaj publikowania zdjęć, na których widać dokumenty, bilety lotnicze

czy rachunki. Mogą zawierać dane osobowe, które łatwo wykorzystać w nieuczciwy sposób, np. do wzięcia pożyczki lub zakupu na raty.

Co zrobić w przypadku kradzieży tożsamości?

W pierwszej kolejności wyjaśnijmy czym jest współcześnie kradzież tożsamości, która to została wpisana do systemu kar w Kodeksie Karnym. To przechwycenie i wykorzystanie danych osobowych bez wiedzy i zgody właściciela w celu wyrządzenia szkody majątkowej lub osobistej. To znaczy, że mogą być wykorzystane np. do zaciągnięcia kredytu, wykupienia abonamentu, oszukania innych osób, czy zaszkodzenia Tobie w jeszcze inny sposób.

Takie dane to nie tylko imię i nazwisko, adres zamieszkania, numer i seria dowodu osobistego czy PESEL, to także adres e-mail, dane dostępowe do mediów społecznościowych czy zdjęcie.

Podejrzewasz, że Twoje dane osobowe (w tym seria i numer dowodu osobistego) zostały wykorzystane w nieuprawniony sposób – np. ktoś zaciągnął na Twoje dane kredyt w banku albo podpisał umowę z operatorem telekomunikacyjnym? Oto co powinieneś zrobić:

Dokonaj zgłoszenia do dowolnego organu gminy. W zgłoszeniu uprawdopodobnij, że takie zdarzenie miało miejsce. Urzędnik może Cię poprosić o przedstawienie informacji uzasadniających zgłoszenie. Jeśli masz ukończone 18 lat i zgłosisz podejrzenie nieuprawnionego wykorzystania swoich danych osobowych, Twój numer PESEL zostanie zastrzeżony z urzędu.

- **Zgłoś kradzież tożsamości organom ścigania** - zgłoszenia możesz dokonać osobiście na policji, co pozwoli potwierdzić Twoją tożsamość.
- **Skontaktuj się z bankiem** – jeśli podejrzewasz, że Twoje karty debetowe lub kredytowe zostały skradzione,

natychmiast skontaktuj się z Bankiem m.in. w celu zablokowania kart.

- **Zgłoś się do Biura Informacji Kredytowej (BIK)** – powiadomienie BIK może utrudnić zaciąganie kredytów na Twoje nazwisko.
- **Zmień wszystkie hasła** – przede wszystkim te do kont bankowych, e-maili oraz mediów społecznościowych.
- **Zastrzeż numer PESEL** – możesz jeszcze przed dokonaniem zgłoszenia zastrzec natychmiastowo swój numer PESEL między innymi poprzez profil zaufany, aplikację mObywatel.

Kradzież danych osobowych jest przestępstwem, które podlega karze zgodnie z przepisami Kodeksu Karnego. W ramach tych przepisów, naruszanie prywatności i nieuprawnione przejęcie danych osobowych są traktowane jako przestępstwa, które mogą mieć poważne konsekwencje dla sprawców.

Pierwszy z przepisów to art. 275 kodeksu karnego dot. kradzieży, przywłaszczenia lub posługiwania się dokumentem stwierdzającym tożsamość innej osoby albo jej prawa majątkowe. Za to przestępstwo przewidziana jest grzywna, kara ograniczenia wolności

albo pozbawienia wolności do lat 2. Tej samej karze podlega sprawca, który bezprawnie przewozi, przenosi lub przesyła za granicę dokument stwierdzający tożsamość innej osoby albo jej prawa majątkowe.

Przestępstwo posługiwanie się cudzym dokumentem jest ścigane z urzędu. Oznacza to, że będąc pokrzywdzonym, możesz zawiadomić prokuraturę lub najbliższą jednostkę policji o zdarzeniu, które Cię spotkało. Organy ścigania zajmą się nimi po Twoim zgłoszeniu. Nie będziesz musiał składać prywatnego aktu oskarżenia.

Drugi to artykuł 190a § 2 kodeksu karnego według którego za podszywanie się pod inną osobę, wykorzystanie jej wizerunku, innych jej danych osobowych lub inne danych, za pomocą których jest ona publicznie identyfikowana grozi kara pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8. Kluczowe znaczenie ma tutaj cel nieuczciwej osoby – należy wykazać, iż miała ona na celu wyrządzenie szkody majątkowej lub osobistej.

Ściganie tego przestępstwa następuje na wniosek pokrzywdzonego. Różni się ono od ścigania z urzędu tym, iż do prowadzenia postępowania karnego konieczne jest uzyskanie wniosku uprawnionej osoby.

Twoje Dane osobowe to dobra osobiste

Zgodnie z art. 23 Kodeksu Cywilnego dobra osobiste człowieka, to w szczególności zdrowie, wolność, cześć, swoboda sumienia, nazwisko lub pseudonim, wizerunek, tajemnica korespondencji, nietykalność mieszkania, twórczość naukowa, artystyczna, wynalazcza i racjonalizatorska, pozostają pod ochroną prawa cywilnego niezależnie od ochrony przewidzianej w innych przepisach.

Zatem w przypadku kradzieży danych osobowych w grę wchodzi również naruszenie dóbr osobistych. Samo posłużenie się Twoimi danymi osobowymi jest już naruszeniem. Posłużenie się i doprowadzenie do nadania osobie o danym imieniu i nazwisku „etykiety” np. osoby niepłacącej rachunków, czyli

niesolidnego dłużnika, dodatkowo urealnia możliwość domagania się zadośćuczynienia za doznaną krzywdę, nawet jeżeli nie poniosłeś żadnej szkody w sensie uszczerbku majątkowego (bo np. jednak nie doszło do egzekucji z powodu nieuregulowania rachunków).

W sensie cywilnym mamy więc do czynienia z deliktem czyli czynem niedozwolonym, rodzącym odpowiedzialność odszkodowawczą. Stanowi o tym art. 415 Kodeksu cywilnego, który wprost wskazuje, iż kto z winy swej wyrządził drugiemu szkodę, obowiązany jest do jej naprawienia.

Podsumowanie

Twoje dane osobowe są cennym zasobem, który trzeba je chronić. Ostrożność należy zachować zawsze, zwłaszcza podczas wakacji, kiedy zdarza się nam być mniej uważnym. Pamiętaj o kilku prostych działaniach, które pomogą Ci zadbać o bezpieczeństwo Twoich danych osobowych:

- Świadomie przekazuj swoje dane osobowe, zawsze sprawdzaj komu i w jakim celu oraz na jaki czas je udostępniasz,

zaczynając od komunikatu na stronie internetowej którą odwiedzasz, po recepcję hotelu gdzie się meldujesz na wakacje,

- Zwracaj uwagę na to, komu przekazywane są Twoje dane osobowe na podstawie udzielonej zgody na udostępnienie – np. jakim podmiotom, Partnerom,
- Dbaj, by Twoje dane były chronione – toreбка zapięta, a ekran telefonu czy tabletu zabezpieczony hasłem,
- Jeśli nie musisz, nie korzystaj z publicznych sieci Wi-Fi, jeśli masz możliwość użyj urządzenia z którego nie korzystasz realizując płatności, czy innych ważnych serwisów jak mObywatel,
- Zmieniaj regularnie hasła dostępowe do najważniejszych miejsc w sieci, jak konto bankowe, poczta mailowa, stosując silne hasła, zwłaszcza przed i po urlopie,
- Nie udostępniaj publicznie informacji, zwłaszcza w social mediach, które

pozwolą Cię zidentyfikować i zlokalizować,

- Kradzież danych, to przestępstwo, więc każdorazowo zgłaszaj je odpowiednim służbom i postępuj zgodnie z ich poleceniami.

Większość porad w tym artykule to sugestie dobrych nawyków, które powinniśmy w sobie wyrobić i zadbać, by nasi bliscy też je przyswoili, zwłaszcza dzieci. To one bowiem najczęściej ulegają spontanicznym reakcjom i najczęściej nieświadomie udostępniają swoje dane. Warto edukować dzieci jak powinny chronić swoje dane i swój wizerunek, zwłaszcza w internecie.

Dzięki temu wszystkiemu będziesz mógł cieszyć się spokojnym i bezpiecznym wypoczynkiem.

Jeśli zaś dojdzie do kradzieży danych lub tożsamości, postępuj zgodnie z w/w krokami lub skontaktuj się z prawnikiem.

Autor: Anna Maksymczak, radca prawny

DZIECKO NA WAKACJACH

WAKACJE NIE ZWALNIAJĄ Z PRZESTRZEGANIA PRAW DZIECKA

Autor: Justyna Kisała, aplikant adwokacki

PRAWNY NIEZBĘDNIK WAKACYJNY

2025

Wszystko, co powinniśmy wiedzieć o prawnych aspektach wakacji, by nic nas nie zaskoczyło i nie zakłóciło wypoczynku.

Choć lato kojarzy się z beztroską, odpoczynkiem i przygodą, nie możemy zapominać, że dzieci – także na koloniach, u dziadków czy podczas samodzielnych wyjazdów – wciąż mają swoje niezbywalne prawa. Prawo do odpoczynku, bezpieczeństwa, ochrony zdrowia i wyrażania własnych poglądów obowiązuje przez cały rok. To dorośli muszą pamiętać, że dziecko ma prawo powiedzieć „nie” i należy wziąć jego zdanie pod uwagę.

Ten artykuł to lektura obowiązkowa dla rodziców i opiekunów prawnych dzieci.

Wakacje to czas kiedy często powierzamy nasze pociechy innym osobom. Wyjazd z dziadkami nad morze. Wyjazd na kolonię do Zakopanego. Na każdym wyjeździe na dzieci czyhają różnego rodzaju niebezpieczeństwa. Należy pamiętać, aby uczulić dziecko, że ono ma swoje prawa, a zachowania dorosłych muszą mieć swoje granice, o czym warto uświadomić tych najmłodszych, jak i tych już przed osiągnięciem pełnoletności.

Celem prawidłowego skatalogowania i zdefiniowania praw dziecka należy sięgnąć do Konwencji o prawach dziecka z dnia 20 listopada 1989 r. przyjętą przez Zgromadzenie Ogólne ONZ. To właśnie dzięki polskim staraniom, a także postaciom tak wybitnym dla rozwoju praw dziecka jak Janusz Korczak,

prawa dziecka zostały jednoznacznie nazwane. Pod treścią Konwencji podpisały się niemalże wszystkie państwa świata. Wakacje nie zwalniają z obowiązku przestrzegania tych praw. Należy nie tylko je znać, jako rodzic czy opiekun, ale również przekazać je dziecku jako oręż w dbaniu o swoje bezpieczeństwo i komfort pobytu na wakacjach.

Prawo dziecka do odpoczynku i zabawy

Odpoczynek i zabawa są najważniejszymi punktami podczas wyjazdów wakacyjnych. Opiekun młodzieży podczas obozu powinien mieć świadomość, że konieczne jest zapewnienie odpowiedniego czasu na regenerację po ciężkim dniu, a ośrodek powinien być bezpieczny dla dzieci i w nocy musi panować w nim cisza. Prawa te zostały zapisane w Konwencji Praw Dziecka w art. 31 ust. 1.

Podczas wyjazdów kolonijnych to na kierownika wypoczynku ciąży obowiązek opracowania planu i rozkładu dnia, który powinien być dostosowany przede wszystkim do wieku uczestników. Podobnie zabawy powinny być bezpieczne dla dzieci i odpowiednie do rozwoju dzieci. Kierownik oraz wychowawca mają także obowiązek zapewnić dziecku właściwą opiekę zdrowotną, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 marca 2016 r. w sprawie wypoczynku dzieci i młodzieży § 5 ust. 1 pkt 2 i 5 oraz § 5 ust. 2 pkt 7, dalej jako „rozporządzenie”. Wskazane prawa należą do grupy praw socjalnych, które muszą być przestrzegane przez osoby sprawujące pieczę nad dzieckiem.

Dziecko ma prawo odmówić uczestnictwa w grach i zabawach, które powodują u niego poczucie strachu i dyskomfortu. Nie raz zdarzało się, że współuczestnicy kolonii stwierdzili, iż w ramach „pasowania na uczestnika kolonii” trzeba będzie pokonać na kolanach

szlak wysypany ostrymi kamieniami, a na koniec wypić „tajemniczy eliksir” niewiadomego pochodzenia. Pamiętajmy, iż dziecko ma prawo powiedzieć „nie”.

Prawo dziecka do ochrony życia i zdrowia

Prawo dziecka do życia jest podstawowym prawem, które należy do kategorii praw osobistych, zapisanym w art. 6 Konwencji o prawach dziecka. W zakresie wyjazdów wakacyjnych wyraża się także poprzez prawo do bezpiecznych i higienicznych warunków podczas wypoczynku. Niedopuszczalne jest stołowanie dzieci w miejscach, które nie przeszły odpowiedniej kontroli, jak i lokowanie ich w pokojach pełnych owadów, gdyż miły pobyt wakacyjny może zakończyć się w pobycem szpitalu.

Odpowiedzialność za przestrzeganie odpowiednich warunków ciąży na opiekunie dziecka, a podczas kolonii na kierowniku wypoczynku oraz wychowawcy (§ 5 ust. 1 pkt 6 i ust. 2 pkt 8 rozporządzenia). Opiekun ma obowiązek zapewnić właściwą opiekę nad dzieckiem i pilnować, aby zabawy nie narażyły dziecka na niebezpieczeństwo poprzez np. użycie przez uczestników gry mieczy wykonanych z metalu zamiast z papieru.

W tym miejscu należy podkreślić, że zgodnie z art. 160 § 2 kodeksu karnego osoba, która zobowiązana jest do opieki nad dzieckiem, a narazi je na niebezpieczeństwo popełnia przestępstwo zagrożone karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat.

Również na rodzicach spoczywa odpowiedzialność za życie i zdrowie ich własnych dzieci. Ustawodawca wprost wskazuje, iż pozostawienie samego dziecka do lat 7 w okolicznościach niebezpiecznych dla jego zdrowia stanowi wykroczenie zagrożone karą grzywny lub aresztu (art. 106 kodeksu wykroczeń). Do takiej sytuacji można zaliczyć pozostawienie dziecka samego w miejscu zamieszkania, co niestety podczas wakacji ma miejsce w niektórych domach. Granica wieku 7 lat nie jest sztywna, bo taka sama kara będzie ciążyła na rodzicu, który

pozostawia samą osobę „niezdolną do rozpoznania lub obronienia się przed niebezpieczeństwem”, co może dotyczyć również dzieci starszych niż siedmioletnie. Podobnie stanowi ustawa prawo o ruchu drogowym, które w art. 43 ust. 1 reguluje kwestię samodzielnego poruszania się przez dziecko po drodze. Zgodnie z tym przepisem dziecko do 7 lat może korzystać z drogi tylko pod opieką osoby, która osiągnęła co najmniej 10 lat.

Niestety czasem zagrożeniem dla naszej pociechy są jego rówieśnicy. Coraz częściej zdarzają się także przypadki nękania za pośrednictwem Internetu. Sprawcy nigdy nie są bezkarni, a wszelkie przypadki przemocy lub nękania ze strony rówieśników powinny być zgłaszane osobom, które w danym momencie sprawują opiekę nad dzieckiem. Cyberstalking również jest przestępstwem określonym w art. 190a § 1 kodeksu karnego i podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 8 lat.

Prawa publiczne i ekonomiczne dziecka

Prawa publiczne dziecka wyrażają się przede wszystkim w prawie do wyrażania własnych poglądów. Nasza pociecha, która głośnie nie zgadza się z wychowawcą na kolonii w kwestii światopoglądowej nie może być traktowana w odmienny sposób od swoich rówieśników. Zadbajmy, aby nasze dzieci wyrastały na ludzi pewnych siebie i podążających za własnymi ideami.

Jeśli dajemy dziecku kieszonkowe, to ma ono wyłączone prawo do dysponowania swoim majątkiem oraz zakupionymi przedmiotami, chyba, że zagrażają one bezpieczeństwu innych uczestników wypoczynku. Pomaga to również nauczyć się rozporządzania własnym budżetem.

Podobna kwestia dotyczy telefonów komórkowych, które stanowią własność dziecka lub rodzica, a jedyną osobą upoważnioną do korzystania z niego (posiadania) jest wówczas dziecko. Prawo własności jest pod ochroną państwa, o czym mowa w dziale V kodeksu cywilnego. W regulaminie kolonii lub obozu można jednak określić, iż korzystanie z telefonów w określonych godzinach jest zabronione lub określić zasady, że kontakt rodzica z dzieckiem będzie odbywał się jedynie za pośrednictwem telefonu wychowawcy. Jednak przed wyjazdem na kolonię rodzic musi być poinformowany o takich zapisach regulaminu i zgodzić się na taki warunek. Dodatkowo uczestnicy kolonii w wieku powyżej 13 lat muszą podpisać regulamin wyjazdu, gdzie mogą być zapisy dotyczące ograniczenia w korzystaniu z telefonów. Jeśli rodzic

i dziecko zgodzą się na zasady wynikające z regulaminu to wówczas wychowawca ma prawo zakazać korzystania z urządzenia. Dlatego tak ważne jest czytanie regulaminów.

Osobną kwestią jest praca małoletnich. Młodzi po ukończeniu 15 roku życia często dorabia do swojego kieszonkowego podczas różnego rodzaju prac, począwszy od roznoszenia ulotek, a skończywszy na sprzedaży lodów w lokalnej cukierni. Do praw ekonomicznych dziecka należy więc także możliwość uzyskania własnego wynagrodzenia, jednak pamiętajmy, że praca powinna być lekka, dostosowana do wieku i umiejętności młodzieży. W myśl Konwencji o prawach dziecka państwa powinny chronić dzieci przed wyzyskiem ekonomicznym zgodnie z art. 32 ust. 1.

Gdzie w najbliższym otoczeniu szukać pomocy?

Podczas wyjazdu zorganizowanego na obóz lub kolonię pierwszą osobą odpowiedzialną za prawidłowy przebieg wyjazdu jest wychowawca kolonijny. Wychowawca posiada pod swoimi skrzydłami grupę dzieci i jest przede wszystkim odpowiedzialny za sprawowanie opieki nad nimi (§ 5 ust. 2 pkt. 7 i 9 rozporządzenia). Zatem przykładowo, jeśli w łazience zepsuł się kran i leci tylko zimna woda, to problem powinien być zgłoszony wychowawcy, jako osobie odpowiedzialnej za odpowiednie warunki dla naszych pociech.

Jeśli działania wychowawcy są nieprawidłowe i wykraczają poza przyjęte normy lub wychowawca nie podejmuje właściwych kroków w celu ochrony praw naszego dziecka, to należy zwrócić się do kierownika wypoczynku. Kierownik wypoczynku sprawuje nadzór nad przestrzeganiem m.in. bezpiecznych i higienicznych warunków wypoczynku, a także jest odpowiedzialny za zapewnienie zróżnicowanej diety dla naszych pociech, z uwzględnieniem schorzeń alergicznych, na które cierpią (§ 5 ust. 1 pkt 6 i 8 rozporządzenia).

Zawsze jednak ostatecznej pomocy należy szukać u rodziców, którzy sprawują władzę

rodzicielską nad dzieckiem. Czasami jednak rodzice są źródłem rażących naruszeń praw dziecka, wówczas o pomoc należy zwrócić się do instytucji państwowych.

Jeśli w związku z niedopełnieniem obowiązków przez opiekuna, wychowawcę lub kierownika wypoczynku dziecku stała się krzywda należy skontaktować się z prawnikiem, który pomoże w uzyskaniu odszkodowania lub zadośćuczynienia za doznaną krzywdę.

Gdzie szukać pomocy ze strony Państwa?

W zależności od stopnia zagrożenia, pomocy można szukać w różnych instytucjach. Jeśli dziecko jest ofiarą przemocy ze strony osób trzecich lub najbliższej rodziny to niezbędna będzie pomoc policji i służb medycznych. Na kolonii nadzór nad organizacją wypoczynku sprawuje kurator oświaty (właściwy według siedziby organizatora wypoczynku). Pomoc można uzyskać również poprzez telefony zaufania dla dzieci i młodzieży.

Instytucją stojącą na straży praw dziecka jest Rzecznik Praw Dziecka. Rzecznik sprawuje przede wszystkim nadzór nad przestrzeganiem praw dziecka, a jedynie w wyjątkowych sytuacjach interweniuje w indywidualnych przypadkach. Ze względów organizacyjnych byłoby niemożliwe zaangażowanie Rzecznika w każdą sprawę. Jeśli jednak szukasz pomocy możesz zadzwonić na dedykowany numer Rzecznika, pod którym czuwają

specjaliści, którzy znajdą konkretne rozwiązanie dla problemu łamania praw dziecka.

Poniżej wypisane zostały najważniejsze przydatne numery telefonów:

- 800 12 12 12- dzieci telefon zaufania Rzecznika Praw Dziecka (pomoc w każdej sprawie dotyczącej łamania praw dziecka, telefon działa całodobowo 7 dni w tygodniu),
- 116 111- telefon zaufania dla dzieci i młodzieży (pomoc w każdej sprawie i problemie dotyczącym dziecka, telefon działa całodobowo 7 dni w tygodniu),
- 116 123- telefon dla ofiar przemocy w rodzinie „Niebieska Linia” (telefon dla ofiar przemocy w rodzinie, telefon działa całodobowo 7 dni w tygodniu).

Podsumowanie

Należy pamiętać, że dziecko ma swoje prawa także podczas wakacji, a do najważniejszych należy prawo do:

- odpoczynku,
- zabawy,
- ochrony życia i zdrowia,
- bezpieczeństwa,
- bezpiecznych i higienicznych warunków podczas wyjazdu wakacyjnego,
- rozporządzania własnym majątkiem,
- szukania pomocy w przestrzeganiu swoich praw wśród osób bliskich oraz w instytucjach państwowych.

Autor: Justyna Kisała, aplikant adwokacki

DZIECKO NA WAKACJACH KTO ZAPŁACI ZA SZKODY WYRZĄDZONE PRZEZ DZIECKO

Autor: Justyna Kisała, aplikant adwokacki

PRAWNY NIEZBĘDNIK WAKACYJNY

Wszystko, co powinniśmy wiedzieć o prawnych aspektach wakacji, by nic nas nie zaskoczyło i nie zakłóciło wypoczynku.

2025

Letnia bez troska, piłka w powietrzu i... rozbita szyba. Kto odpowiada, gdy dziecko wyrządzi szkodę podczas kolonii lub wakacyjnych wojaży? Rodzice, organizator, a może samo dziecko? Wyjaśniamy, co mówi prawo i kiedy warto sięgnąć po pomoc prawnika.

Wakacyjna aura sprzyja różnego rodzaju wyjazdom, a razem z nimi mogą pojawić się nieprzewidziane okoliczności, które uprzykrzą urlop. Gra w piłkę nożną z kolegami podczas kolonii to idealny sposób na spędzenie wolnego czasu. Jednak czasem uderzenie piłki, godne najlepszych piłkarzy na euro lub mistrzostwach świata, napotyka szybę, która rozbija się w drobny mak. Brzmi znajomo? Każdy rodzic na pewno nie raz zadał sobie pytanie: czy będę odpowiadał za szkody mojego dziecka wyrządzone podczas kolonii, obozu lub podczas wspólnych wakacji? Kiedy dziecko odpowie za swoje czyny? Na wstępie należy wskazać, że odpowiedzialność za szkody, regulowana jest przede wszystkim w kodeksie cywilnym (k.c.). Dziecko może ponosić odpowiedzialność za swoje czyny, po osiągnięciu określonego wieku i rozwoju psychicznego. Szczegółowe kwestie opisane są poniżej.

Za co odpowiada małe dziecko, do 13 roku życia?

Kiedy wybrzmiał ostatni czerwcowy, szkolny dzwonek, rozpoczynają się upragnione wakacje. Plaża i morskie fale mogą spowodować, że rodzice zapomną na chwilę o swoich pociechach, a z niedopilnowania pojawią się niemałe szkody na mieniu innych osób. Kto za to odpowie?

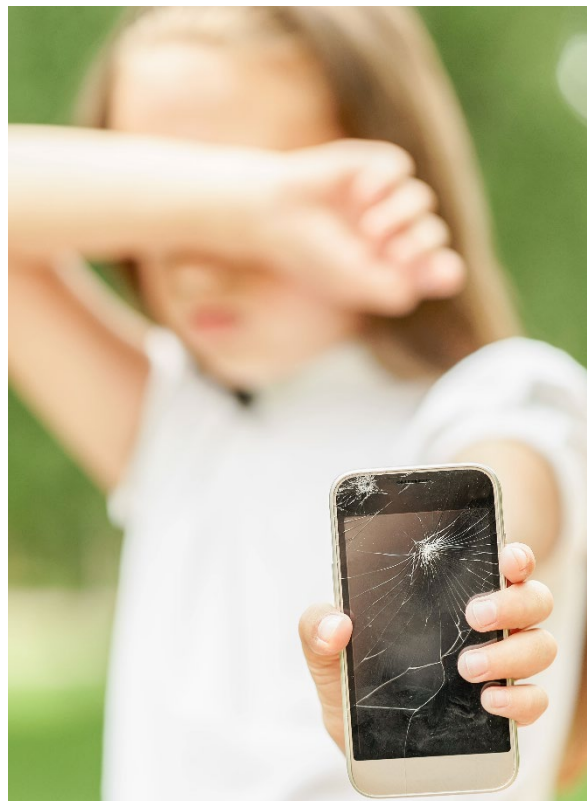
Ustawodawca wprowadził ramy wiekowe odpowiedzialności dzieci za szkody wyrządzone przez nie same. Dziecko do ukończenia 13 roku życia nie ponosi odpowiedzialności za wyrządzoną szkodę, zgodnie z art. 426 kodeksu cywilnego. Prawo polskie uznaje, że dziecko poniżej 13 roku życia nie jest osobą na tyle dojrzałą i świadomą swoich zachowań, aby uznać ją za winną, a tym samym pociągnąć do odpowiedzialności za wyrządzoną przez nie szkodę.

Dziecko poniżej 13 roku życia pozostaje pod nadzorem osoby dorosłej. Oznacza to, że osoba, której dziecko wyrządziło krzywdę

w majątku, może dochodzić odszkodowania od osoby zobowiązanej do nadzoru (opieki) nad dzieckiem. Najczęściej osobami odpowiedzialnymi za szkody wyrządzone przez dziecko będą rodzice, o ile posiadają władzę rodzicielską. Zatem jeśli dziecko pozostawało pod opieką rodziców to oni są odpowiedzialni za wyrządzone szkody (domniemanie winy w nadzorze).

Jednak rodzice mogą zwolnić się z odpowiedzialności za wyrządzoną szkodę jeśli wykażą, że nie ponoszą winy w nadzorze (w opiece nad dzieckiem), co oznacza, że wynikła szkoda nie powstała z niedopilnowania dziecka.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego wskazuje się, iż „nie budzi wątpliwości, że wina należy do przestanek odpowiedzialności osoby zobowiązanej do nadzoru, a do uwolnienia się od niej jest konieczne przeprowadzenie skutecznej ekskulpacji, wymagające wykazania przez tę osobę, że „zadośćuczyniła obowiązkowi nadzoru” (równoznacznego

z wykazaniem zachowania należytej staranności)” (wyr. SN z dnia 15 stycznia 2015 r., sygn. akt IV CSK 146/14). Oznacza to, iż jeśli rodzice udowodnią, że nadzór nad dzieckiem był prawidłowo sprawowany i nie mogli zapobiec powstaniu szkody, to mogą uwolnić się od odpowiedzialności.

Kiedy Twoje dziecko, przed ukończeniem 13 roku życia, wyrządzi domniemaną szkodę podczas pólkolonii, kolonii lub na obozie, to odpowiedzialność może ponieść organizator, ponieważ rodzice powierzyli jemu sprawowanie opieki nad dzieckiem, a on prawdopodobnie zaniedbał swoje obowiązki. Jeśli organizator nie przyjmuje odpowiedzialności, skontaktuj się z prawnikiem. Warto poradzić się w kwestiach dalszych kroków, które pozwolą Ci podjąć skuteczne dalsze działania, uniknąć stresu dziecka i Twojego oraz zapobiec być może wysokim kosztom.

Dziecko w wieku 13-18 lat może już odpowiadać za szkody

Do ukończenia 13 roku dziecko posiada ograniczoną zdolność do czynności prawnych, co oznacza, że w drobnych sprawach może już samodzielnie podejmować decyzje. Skoro osoby te są na tyle dojrzałe, aby podejmować

decyzje, to mogą w ograniczonym zakresie również ponosić odpowiedzialność. Dziecko pomiędzy 13 a 18 rokiem życia może ponieść odpowiedzialność za własne czyny niezgodne z prawem, o ile stopień rozwoju dziecka na to pozwala. Jeśli dziecko jest na tyle dojrzałe, że zna konsekwencje swoich czynów, to wówczas ponosi ono za siebie odpowiedzialność. W przeciwnym razie odpowiedzialność spoczywa na rodzicach.

Przykładem działań rodziców, które mogą wpływać na obowiązek poniesienia przez nich winy za szkodę dziecka jest brak prawidłowych wzorców w domu rodzinnym.

Jak wskazał Sąd Apelacyjny we Wrocławiu „skoro rodzice dopuścili się zaniedbań w wychowaniu dziecka, nie poświęcali mu wystarczająco dużo czasu, pozostawiali bez opieki w domu, mimo stwierdzonych problemów małoletniego w nauce, a także występujących zaburzeń emocjonalnych, które obli-gowały do szczególnego zaangażowania się rodziców w opiekę i wychowanie syna. Dodatkowym czynnikiem wpływającym negatywnie na sposób sprawowania opieki nad małoletnim dzieckiem był rozwód pozwanych i trwający między nimi konflikt, z czym wiązały się ograniczone kontakty z ojcem

z ojcem. Okoliczności te przemawiają za stwierdzeniem, że w związku z nieprawidłowościami w nadzorze nad małoletnim synem pozwani ponoszą odpowiedzialność z tytułu wywołanej przez niego szkody” (wyr. SA we Wrocławiu z dnia 8 października 2015 r.).

Problem pojawia się jednak na gruncie praktycznym, gdyż dziecko pomiędzy 13 a 18 rokiem życia zazwyczaj nie posiada żadnego majątku. W takiej sytuacji, w praktyce ciężar naprawienia szkody i tak będzie spoczywał na rodzicach.

Zatem należy uznać, że do ukończenia przez dziecko 18 lat, to Ty będziesz odpowiadać za szkody przez nie wyrządzone. Dlaczego? Dziecko, do pełnoletności, nie posiada pełnej zdolności do czynności prawnych i najczęściej nie posiada też majątku. Gdy szkoda wyrządzona przez dziecko jest znacznej wartości np. uszkodzeniu uległ samochód luksusowej marki, warto zatrudnić prawnika by reprezentował Cię w postępowaniu. Dzięki temu unikniesz eskalacji problemu oraz uchronisz dziecko i siebie przed stresem.

Młodzież powyżej 18 roku życia ponosi pełną odpowiedzialność

Obozy dla młodzieży pełnoletniej z roku na rok zyskują większą popularność. Młodzież zdaje sobie sprawę, iż wraz z uzyskaniem pełnoletności ustaje władza rodzicielska. Czy jednak zdają sobie sprawę, że razem z dorosłością przychodzi także odpowiedzialność za własne czyny?

Młodzież powyżej 18 roku życia ma pełną zdolność do czynności prawnych, a za szkody przez siebie poczynione odpowiadają sami. Oczywiście jeśli szkodę spowodowało kilka osób to poniosą oni odpowiedzialność solidarną (wspólnie).

Trudno sobie jednak wyobrazić, że troskliwy rodzic pozostawi dziecko bez wsparcia w takiej sytuacji. Jedną z pierwszych decyzji

powinno być zasięgnięcie porady prawnej i zatrudnienie prawnika, jeśli będzie taka potrzeba.

Podsumowanie

Należy pamiętać zatem, że:

- jeżeli wyjeżdżasz na wakacje to ty odpowiadasz za swoje dziecko;
- w niektórych przypadkach można obciążyć odpowiedzialnością za szkodę wyrządzoną przez małoletnie dziecko osobie, której powierzasz dziecko pod opiekę np. wychowawcy kolonijnemu;
- jeżeli twoje dziecko ukończyło 13 lat, a nie jest jeszcze pełnoletnie, to odpowiedzialność za szkody może również spocząć bezpośrednio na twoim dziecku;
- młodzież powyżej 18 roku życia sama odpowiada za szkody wyrządzone przez siebie.

Autor: Justyna Kisała, aplikant adwokacki

WAKACJE Z PUPIEM

DOKUMENTY, SZCZEPIENIA, TRANSPORT CZYLI CO WARTO WIEDZIEĆ

Autor: Zuzanna Żołud, prawnik

PRAWNY NIEZBĘDNIK WAKACYJNY **2025**

Wszystko, co powinniśmy wiedzieć o prawnych aspektach wakacji, by nic nas nie zaskoczyło i nie zakłóciło wypoczynku.

Wakacje coraz bliżej – planujemy urlopy, wybieramy kierunki podróży i... zastanawiamy się, co z naszym pupilem? Czy zabrać go ze sobą, czy może znaleźć dla niego opiekę na czas wyjazdu? Choć wspólna podróż z czworonogiem może być niezapomnianą przygodą, to wymaga ona spełnienia konkretnych wymagań i odpowiedniego przygotowania – zwłaszcza jeśli wybieramy się za granicę. W tym artykule umieściliśmy niezbędne informacje, które pomogą Wam podjąć dobrą decyzję, uniknąć kłopotów i przygotować się na bezpieczne wakacje z pupilem.

Coraz więcej właścicieli zwierząt decyduje się zabrać swojego pupila na wakacje. Nic dziwnego – przecież zwierzę to członek rodziny, a wspólne chwile poza domem mogą być dla niego równie ekscytujące, co dla nas. W zależności od stylu życia i preferencji, na wakacyjną przygodę możemy zabrać nie tylko psa czy kota, ale także królika, fretkę, świnkę morską, a nawet papugę czy żółwia. Kluczem do udanego wyjazdu jest odpowiednie przygotowanie, w tym znajomość przepisów prawnych dotyczących przewozu zwierząt, które zapewni komfort i bezpieczeństwo wszystkim uczestnikom wyprawy. Na szczęście przepisy UE, które obejmują m.in. Polskę, Norwegię i Irlandię Północną, dzięki ujednoliceniu w dużym stopniu ułatwiają podróżowanie z psem, kotem lub fretką. Jednak należy zachować ostrożność, ponieważ w ramach krajowych przepisów występują różnice.

W tym artykule podpowiadamy, jak zorganizować podróż z pupilem i na co zwrócić szczególną uwagę, aby nie zostać cofniętym z granicy, czy aby zwierzę nie trafiło np. na 30-dniową kwarantannę w obcym kraju lub nie zostało nawet uśpione.

Dokumenty niezbędne do podróży

Podstawą wszystkich międzynarodowych podróży pupila jest **Europejski Paszport Dla Zwierząt Domowych**. To dokument identyfikacyjny wystawiany tylko właścicielowi zwierzęcia czy zwierząt (psom, kotom, fretkom) na potrzeby ich przemieszczania, który wystawia upoważniony lekarz weterynarii, po spełnieniu kilku warunków:

- sprawdzeniu, czy zwierzę oznakowano zgodnie z obowiązującymi przepisami,
- uzupełnieniu dokumentu identyfikacyjnego o informację dot. mikroczipu/ tatu-

ażu, dokumentację medyczną dot. szczepienia a także dane kontaktowe właściciela i weterynarza wystawiającego paszport,

- podpisaniu paszportu przez właściciela zwierzęcia.

Paszport naszego pupila ważny jest całe jego życie, o ile posiada aktualne informacje medyczne.

Rejestr lekarzy, upoważnionych do wystawiania paszportów dla zwierząt domowych, prowadzą właściwe okręgowe rady lekarsko-weterynaryjne. Listę taką można znaleźć na stronie internetowej **Krajowej Izby Lekarsko-Weterynaryjnej**.

Upoważnienie do przemieszczania zwierzęcia domowego, o charakterze niehandlowym które wystawia właściciel zwierzęcia, niezbędne jest jeżeli nasz pupil będzie podróżował w towarzystwie osoby, która nie jest jego właścicielem (tzn. nie wskazanej

jako właściciel w dokumencie identyfikacyjnym - paszporcie).

Wyjątek: jeżeli chcemy podróżować z większą liczbą zwierząt (ponad 5), muszą zostać spełnione poniższe warunki:

- 1) wiek naszego pupila wynosi ponad sześć miesięcy;
- 2) przemieszczanie odbywa się w celu uczestnictwa w konkursach, wystawach, wydarzeniach sportowych lub w szkoleniach związanych z takimi wydarzeniami a właściciel (lub osoba upoważniona) udowodni, że dane zwierzęta zostały zarejestrowane jako uczestniczące w danym wydarzeniu.

Jakie wymagania trzeba spełnić, aby wyruszyć z pupilem w obrębie Unii Europejskiej?

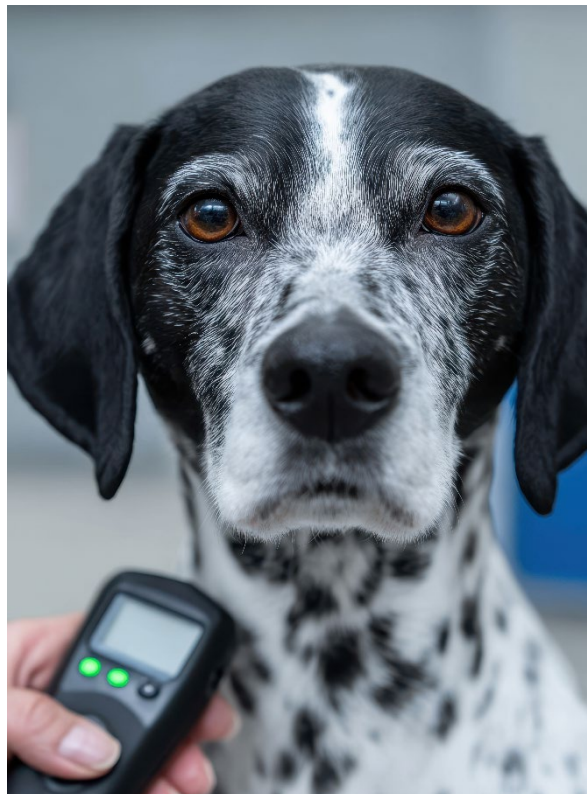
Zgodnie z zapisem rozporządzenia 576/2013 w sprawie przemieszczania o charakterze niehandlowym zwierząt domowych, aby przekroczyć granice z naszym pupilem, niezbędne jest, aby czworonóg posiadał:

- **Wszczepiony mikroczip (transponder) lub wyraźny tatuaż wykonany przed dniem 03.07.2011 r.**

W tym miejscu warto wspomnieć, że jeśli transponder nie spełnia wymagań technicznych wykorzystujących określoną częstotliwość radiową tj. zgodną z normą ISO 11784 i wykorzystującą technologię HDX lub FDX-B; możliwą do odczytania przez czytnik zgodny z normą ISO 11785. Właściciel lub osoba przez niego upoważniona musi zapewnić odpowiednie środki umożliwiające odczytanie transpondera podczas każdej kontroli oznakowania lub weryfikacji tożsamości zwierzęcia.

Tatuaże zaś były dopuszczalną metodą identyfikacji zwierząt na potrzeby przemieszczania ich w obrębie Unii Europejskiej do dnia 3 lipca 2011 r. Zwierzęta oznakowane czytelnym tatuażem przed tą datą mogą być nadal przemieszczane zgodnie z obowiązującymi przepisami. Warunkiem jest posiadanie

odpowiedniego dokumentu potwierdzającego, że oznakowanie tatuażem zostało wykonane przed dniem 3 lipca 2011 r. W takim przypadku tatuaż uznawany jest za zgodny z przepisami rozporządzenia.

- **Szczepienie przeciwko wściekliznie**

Poza powyższym, przewożąc zwierzę za granicę niezbędne jest również aktualne szczepienie przeciwko wściekliznie wykazane w paszporcie pupila.

Należy pamiętać, że zastrzyk ten wykonuje się po raz pierwszy u zwierząt powyżej 12 tygodnia życia a szczepienie to ważne jest dopiero po 21 dniach od jego zrobienia. Dlatego chcąc zabrać ze sobą młodego czworonoga, będzie to możliwe dopiero po upływie tego czasu. Jeżeli jednak nie spełniliśmy tego warunku i nie możemy sobie pozwolić aby czekać, to państwa członkowskie wyjątkowo mogą udzielić zezwoleń na transport bez zaszczepienia dla zwierząt, które nie zostały jeszcze zaszczepione oraz dla zwierząt w wieku od 12 tygodnia życia do 16 tygodnia życia, które zostały zaszczepione, ale nie spełniają warunków dotyczą-

cych ważności. Jednakże muszą zostać spełnione następujące warunki:

- właściciel lub osoba upoważniona dostarczą podpisane oświadczenie, że zwierzę od urodzenia do chwili przemieszczenia nie miało żadnego kontaktu z dzikimi zwierzętami należącymi do gatunków podatnych na wściekliznę,
- zwierzę podróżując ze swoją matką, od której jest zależne, a na podstawie jej dokumentu identyfikacyjnego można ustalić, że matka otrzymała szczepienie na wściekliznę przed ich urodzeniem.

Powyższy wyjątek nie obowiązuje w Polsce, gdyż polskie prawo bezwzględnie wymaga szczepienia przeciwko wściekliznie.

UWAGA! Data szczepienia nie może być wcześniejsza niż data wprowadzenia mikroczipów zwierzęcia lub wykonania tatuażu.

➤ **Gdzie wymagane jest leczenie psów przeciwko tasiemcowi?**

Wszystkie psy podróżujące do jednego z państw członkowskich UE, a także do Norwegii,

Finlandii, Irlandii, Irlandii Północnej lub na Maltę, muszą zostać poddane leczeniu przeciwko *Echinococcus multilocularis*, czyli tasiemcowi.

Należy wiedzieć, iż leczenie musi zostać zastosowane przez lekarza weterynarii w okresie nie dłuższym niż 120 godzin i nie krótszym niż 24 godziny przed planowanym wprowadzeniem a ponadto leczenie musi być poświadczane przez lekarza weterynarii prowadzącego leczenie w odpowiedniej rubryce dokumentu identyfikującego.

Jakie wymagania trzeba spełnić, aby wyruszyć z Polski poza Unię Europejską z psem lub kotem?

Należy pamiętać, że zasady przemieszczania się ze zwierzętami towarzyszącymi z Polski poza Unię Europejską ściśle określa dane państwo a informacje na temat interesującego nas państwa dostępne są na stronie Głównego Inspektoratu Weterynarii. Niemniej zawsze będzie potrzebny nam paszport pupila, który potwierdza informacje na jego temat, takie jak rasa, wiek, płeć, oznakowanie oraz szczepienia.

Wracając z naszym pupilem z państwa trzeciego do Polski, należy bezwzględnie zadbać o przestrzeganie wszystkich obowiązujących przepisów, w tym m.in.:

- przepisów celnych,
- przepisów dot. wywozu z kraju trzeciego,
- regulacji związanych z ochroną gatunków zagrożonych wyginięciem określonych w Konwencji Waszyngtońskiej (CITES) – szczegółowe informacje można znaleźć w artykule mec. Agnieszki Lewek w tym poradniku lub na stronie internetowej Ministerstwa Klimatu i Środowiska,
- zasad przewozu obowiązujących w liniach lotniczych – większość linii lotniczych zezwala na transport zwierząt domowych po spełnieniu określonych warunków, np. w przypadku psów, to zwykle masa 8 kg wraz z transporterem, ukończone 10-16 tygodni, wcześniejsza rezerwacja ze względu na ograniczoną

liczbę miejsc, wykup miejsca (więcej informacji na temat transportu zwierząt samolotem znajduje się na stronie www.iata.org oraz poszczególnych linii lotniczych),

- zasady przewozu obowiązujące w liniach żeglugowych – wiele promów i niektóre statki wycieczkowe zezwalają na przewóz pupila na pokładzie, choć warunki zależą od armatora, trasy, typu statku i gatunku zwierzęcia, co należy sprawdzić każdorazowo planując wakacje,
- zasady przewozu obowiązujących w liniach kolejowych – większość linii kolejowych pozwala na przewóz małych zwierząt domowych bezpłatnie, jednak warunki przewozu mogą się znacząco różnić w zależności od kraju, operatora i gatunku zwierzęcia, co należy weryfikować przed rezerwacją wakacji.

Uwaga na wyjątki obowiązujące w przepisach różnych krajach

Sprawdziliśmy również przepisy dotyczących przewozu zwierząt domowych w różnych krajach i wybraliśmy kilka wyjątków od przepisów UE. Należy pamiętać, że regulacje te mogą się różnić w zależności od gatunku pupila, środka transportu oraz długości pobytu. Ważne jest również, aby każdorazowo je sprawdzać, przed wyjazdem, ponieważ mogą zostać znowelizowane. Dodatkowo należy skontaktować się z weterynarzem, aby uzyskać szczegółowe informacje dotyczące wymaganych dokumentów, szczepień i ich kosztów oraz harmonogramu. Kolejny krok to kontakt z ambasadą danego państwa i wybraną linią lotniczą z pytaniami o szczegóły dotyczące przewozu danego gatunku.

Wybraliśmy kilka popularnych kierunków wakacji, w większości odległych, żeby zilustrować różnice.

➤ Wielka Brytania

Wybierając się do Wielkiej Brytanii z naszym pupilkiem należy pamiętać, że kraj ten nie jest już członkiem UE, choć większość przepisów dotyczących wwozu zwierząt jest zbieżna z unijnymi. Dodatkowo niezbędne jest pod-

danie psów leczeniu przeciwko tasiemcowi, nie wcześniej niż 120 godzin i nie później niż 24 godziny przed każdym przekroczeniem granicy, który musi zostać podany przez weterynarza z odpowiednim wpisem w dokumentach pupila. Na teren Wielkiej Brytanii nie wwieziemy psów ras zakazanych, jak Pit Bull Terrier, Japońska Tosa, Dogo Argentino i Fila Brasileiro.

Nie spełnienie wymagań może skutkować odmową wjazdu naszemu pupilowi na teren Anglii, może też zostać on poddany kwarantannie na okres do 4 miesięcy.

Uwaga! Ponosimy odpowiedzialność za uiszczenie wszelkich opłat i prowizji z tym związanych.

➤ Australia

Chcąc zabrać psa lub kota na wakacje w Australii należy uwzględnić przede wszystkim okres kwarantanny i uwzględnić go w planach podróŜniczych.

Obowiązują tam bardzo restrykcyjne przepisy. Ich celem jest ochrona rodzimej, głównie endemicznej fauny i flory. Dotyczą

m.in. zakazu wwozu wielu gatunków zwierząt, w tym gryzoni, królików i niektórych gadów. Do tego psy i koty poddawane są na miejscu kwarantannie (minimum 10 dni), a wszystkie zwierzęta muszą posiadać pozwolenia oraz dokumentację weterynaryjną.

➤ **Norwegia**

Podróż z pupilem do Norwegii niewiele różni się od podróży do Niemiec czy Hiszpanii. Różnice dotyczą przede wszystkim egzotycznych gatunków zwierząt.

W przypadku „zwykłych” pupili, jak psy i koty, przepisy są takie jak w całej UE - wjazd możliwy tylko dla zwierząt z czipem, paszportem i ważnym szczepieniem na wściekliznę. Jeśli chcemy podróżować z psem, to obowiązkowe jest leczenie przeciwko tasiemcom o czym piszemy wyżej. Ale uwaga, wwóz zwierząt egzotycznych, jak papugi, czy gady, wymaga osobnych zezwoleń.

➤ **Stany Zjednoczone (USA)**

Do USA wwiezienie psa czy kota nie powinno sprawić większych kłopotów i najczęściej odbywa się to bez kwarantanny. Jednak należy pamiętać, że psy muszą być zaszczepione przeciwko wściekliznie, z wyjątkiem szczepień poniżej 3 miesięcy (trzeba jednak zwrócić uwagę na ograniczenia stanowe). W tym miejscu warto również wspomnieć, że dla niektórych gatunków (np. ptaków, gryzoni, gadów) może być wymagana zgoda [CDC](#) lub [USDA](#).

➤ **Zjednoczone Emiraty Arabskie (ZEA)**

Emiraty to coraz popularniejszy kierunek wakacyjny, jednak nie polecamy odbywać go z pupilem. Po pierwsze kraj ten ma dość restrykcyjne przepisy, które przewidują np. wymóg posiadania licencji importowej, ważnej dokumentacji weterynaryjnej i świadectwa zdrowia. Dodatkowo nie wjedziemy tam z wieloma rasami psów, jak amstaffy, rottweilery, ponieważ znajdują się na liście zakazanych. Obowiązuje tam też wjazd tylko dwóch zwierząt domowych na osobę.

➤ **Islandia**

Wakacji z pupilem na Islandii nie planujemy. Kraj ten posiada jedno z najbardziej restrykcyjnych przepisów prawnych związanych z transportem zwierząt. Wiąże się to z tym, że jest to niewielki kraj wyspiarski z trudnym klimatem dla roślin i zwierząt, którą rząd stara się chronić. Stąd zakaz wwozu jakichkolwiek zwierząt bez wcześniejszej zgody islandzkich służb. Do tego wymagana jest długa kwarantanna (do 4 tygodni) oraz szczegółowa dokumentacja, a niektóre gatunki (np. ptaki, gady, gryzonie) są całkowicie zakazane.

➤ **Japonia**

Jeśli chcemy zabrać pupila do Japonii, to wjazd powinien być dłuższy. Nie tylko ze względu na komfort pupila – aklimatyzację, ale również na przepisy prawne. Wwóz zwierząt domowych wymaga wcześniejszej rejestracji i zgłoszenia (minimum 40 dni przed przyjazdem). Wszystkie psy i koty poddawane są na miejscu kwarantannie, choć może ona być skrócona do 12 godzin przy spełnieniu odpowiednich warunków (szczepienia, chip, badania serologiczne). W przy-

padku innych gatunków, np. ptaków czy gadów – konieczne są indywidualne pozwolenia.

Jakie konsekwencje nam grożą za niespełnienie wymagań prawnych

Za niespełnienie powyższych wymagań stwierdzonych w ramach kontroli, UE przewiduje sankcje, zgodnie z którymi może:

- zawrócić zwierzę do państwa, z którego zainicjowano przemieszczenie,
- poddać zwierzę kwarantannie do czasu spełnienia przez nie wymogów określonych w rozporządzeniu 576/2013,
- w przypadku braku możliwości odesłania zwierzęcia lub gdy jego kwarantanna jest niewykonalna, organ może poddać uspieniu nasze zwierzę.

Przewóz karmy dla zwierząt

Podróżując w obrębie UE, mamy możliwość przewożenia karmy dla zwierząt. Wyjątkiem jest Grenlandia oraz Wyspy Owcze. W tym przypadku możemy przewieźć ograniczoną ilość (mniej niż 10 kg) żywności wymaganej ze względów medycznych lub specjalnej karmy dla zwierząt domowych, jeżeli:

- produkt nie wymaga chłodzenia do czasu spożycia,
- produkt jest w opakowaniu oznaczonym marką handlową,
- opakowanie jest nienaruszone, chyba że jego zawartość jest w danej chwili w użyciu.

Natomiast jeżeli przyjeżdżamy z państwa spoza Unii Europejskiej, to nie możemy przewieźć żadnych produktów mięsnych lub mlecznych, natomiast mamy możliwość zabrania ze sobą maksymalnie 2 kg żywności wymaganej ze względów medycznych lub specjalnej karmy dla zwierząt domowych,

pod takimi samymi warunkami jak w EU (patrz wyżej).

Podsumowanie

Jeżeli zdecydujemy się na wakacje ze swoim pupilem, pamiętajmy, żeby przed rozpoczęciem podróży dokładnie zweryfikować przepisy obowiązujące w państwie docelowym oraz wymagania przewoźnika, z którego usług planujemy skorzystać. W celu zminimalizowania stresu zwierzęcia oraz zapewnienia mu odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa, należy odpowiednio przygotować się do podróży. Z pewnością pozwoli to uniknąć niepotrzebnego stresu zarówno nam, jak i naszemu czworonożnemu towarzyszowi!

Autor: Zuzanna Żołud, prawnik

ZAKUPY BEZ NIESPODZIANEK

CO MOŻESZ PRZYWIEŹĆ Z ZAGRANICY BEZ CŁA, VAT-U I AKCYZY

Autor: Aleksandra Mielcarek, radca prawny

Rozpoczynający się sezon urlopowy to czas wzmożonych podróży i zakupów zagranicznych. Pamiątki, lokalne alkohole czy wyroby tytoniowe często lądują w naszych walizkach, a beztroska wakacyjna atmosfera nie zwalnia nas z obowiązków celno-podatkowych. Co można bezpiecznie przywieźć do Polski, nie narażając się na cło, VAT czy akcyzę? Odpowiadamy, jakie są aktualne limity i jak uniknąć nieprzyjemnych niespodzianek na granicy.

Oczywiste jest, że poza wspomnianymi wspomnieniami i zdjęciami chcemy z wakacji zabrać do domu także zagraniczne pamiątki. Pomimo, że wakacje to czas beztroski, kupując towary zagranicą musimy pamiętać o tak przyziemnych tematach jak: akcyza, cło i VAT. Co w naszej wakacyjnej walizce zostanie zwolnione od powyższych obciążeń przy wyjeździe lub wjeździe do kraju UE lub spoza? Pamiętaj też, że podane w artykule limity, mogą się w każdej chwili zmienić i każdorazowo, musisz je sprawdzać np. na stronie granica.gov.pl.

Zakupy w UE – uwaga na akcyzę

W ramach Unii Europejskiej obowiązuje zasada swobodnego przepływu towarów, jednak istnieją wyjątki dotyczące tzw. towarów akcyzowych. Uregulowania dotyczące opodatkowania akcyzą, zwaną także podatkiem akcyzowym, znajdziemy w ustawie z dnia 6.12.2008 r. o podatku akcyzowym. Ustawa definiuje towary akcyzowe (tj. podlegające opodatkowaniu akcyzą), do których zaliczamy m. im.:

- napoje alkoholowe,
- wyroby tytoniowe,
- susz tytoniowy,
- płyn do papierosów elektronicznych,
- wyroby nowatorskie,
- saszetki nikotynowe,
- inne wyroby nikotynowe.

Zakupy dokonane na własny użytek, które przewożymy osobiście, są co do zasady zwolnione z dodatkowych opłat, o ile nie przekraczają ilości sugerujących przeznaczenie handlowe. Co to oznacza w praktyce? Jeśli wracamy z winem na romantyczną kolację lub kilkoma cygarami dla znajomych, nie musimy się obawiać. Ale jeśli bagaż przypomina mini hurtownię, może to wzbudzić podejrzenia służb celnych.

Powinniśmy również pamiętać, że ilość przewożonych bez akcyzy towarów zależy nie tylko od rodzaju wyrobu, lecz również od transportu, w ramach którego podróżujemy. Na przykład podróży w transporcie innym niż lotniczy i morski (np. kolejowy lub drogowy) mogą importować mniejsze ilości wyrobów tytoniowych bez obowiązku zapłaty akcyzy niż podróży w transporcie morskim lub lotniczym.

Zwolnienia od akcyzy zakupionych towarów stosuje się w przypadku:

1. importu wyrobów w bagażu osobistym, przez który rozumiemy cały bagaż przewożony osobiście lub jako zarejestrowany bagaż towarzyszący w trakcie podróży,
2. ukończenia 17 lat przez osobę dokonującą takiego importu,

3. nieprzekroczenia ustalonych norm ilościowych.

Na chwilę obecną (czerwiec 2025) ilość przewożonego towaru pomiędzy krajami UE, nie może przekraczać (dla podróżnych powyżej 17. roku życia):

Produkt	Transport lotniczy lub morski	Inny transport
Papierosy	200 szt.	40 szt.
Cygaretki (do 3g/szt.)	100 szt.	20 szt.
Cygara	50 szt.	10 szt.
Tytoń do palenia	250 g	50 g
Alkohol >22% (np. wódka)	1 l	1 l
Alkohol ≤22% (np. likiery, wino musujące)	2 l	2 l
Wino niemusujące	4 l	4 l
Piwo	16 l	16 l
Płyn do e-papierosów	50 ml	10 ml
Wyroby nowatorskie	40 g	8 g
Saszetki nikotynowe	40 g	4 g
Inne wyroby nikotynowe	40 g	4 g

Uwaga: Zwolnienia nie obowiązują podczas prywatnych lotów lub rejsów o charakterze rekreacyjnym.

Jeżeli organy celne przypuszczają, że przewożisz towar nie na własny użytek lub że jest on przeznaczony na sprzedaż, mogą poprosić Cię o udowodnienie, że tak nie jest (np. poprosić o paragon fiskalny). Jeżeli nie będziesz w stanie przedstawić wystarczających dowodów, organy celne mogą nakazać Ci zapłatę akcyzy w kraju docelowym albo skonfiskować przewożony towar.

Towary spoza Unii Europejskiej – inne zasady, inne limity

Jeżeli planujemy podróż poza kraje członkowskie UE możemy przywieźć towary, nie płacąc przy tym podatku VAT, akcyzy ani cła. Musimy jednak spełnić określone warunki. Te warunki to:

- towary są przeznaczone do użytku osobistego, nie na sprzedaż,
- przewożone są jako bagaż osobisty,
- nie przekraczają określonych wartości i ilości.

Limity wartościowe dla zwolnień z VAT i cła:

Rodzaj transportu	Maks. wartość towarów
Lotniczy/morski	430 euro
Lądowy (samochód, pociąg)	300 euro
Osoby poniżej 15 lat	150 euro

Te same zasady dotyczą podróżnych przybywających z **Wysp Kanaryjskich i innych terytoriów**, gdzie nie mają zastosowania unijne przepisy w sprawie podatku VAT i akcyzy. Zwolnienia stosuje się również, jeżeli

podróż obejmowała tranzyt przez terytorium państwa trzeciego lub rozpoczęła się na jednym z terytoriów np. w Livigno, Ceucie lub Melilli, Wyspach Alandzkich.

Alkohol – limity zwolnienia z cła, VAT i akcyzy:

Produkt	Limit
Alkohol >22% lub etanol ≥80%	1 l
Alkohol ≤22%	2 l
Wino niemusujące	4 l
Piwo	16 l

Tytoń – limity (dla podróżnych powyżej 17 lat):

Produkt	Transport lotniczy/morski	Transport lądowy
Papierosy	200 szt.	40 szt.
Cygaretki (do 3g)	100 szt.	20 szt.
Cygara	50 szt.	10 szt.
Tytoń do palenia	250 g	50 g

Co jeśli przekroczymy określone prawem limity? Jeśli wartość towarów, które przywozimy, przekracza dozwolony limit, to zwolnienie z opłat dotyczy tylko tej części, która zmieściłaby się w limicie, gdyby towary były przywożone osobno. Opłaty (np. cło czy podatek) naliczane są tylko od nadwyżki ponad ten limit, a nie od całej wartości przywiezionych rzeczy.

Trzeba też pamiętać, że przy obliczaniu limitu nie wlicza się wyrobów tytoniowych, alkoholu (bo mają oddzielne limity ilościowe) ani

leków potrzebnych podróżnemu do własnego użytku.

Istnieją również produkty wyłączone z limitów wartościowych i są to

- leki osobiste (do 5 opakowań),
- paliwo w baku + do 10 l w kanistrze,
- alkohol i tytoń (mają osobne limity – patrz niżej).

Co z lekami?

Pakując się na wakacje, wiele osób zastanawia się, czy może zabrać ze sobą leki w бага-

żu podręcznym. Dobra wiadomość: TAK, ale są pewne zasady.

Do Polski można przywieźć do pięciu najmniejszych opakowań danego leku, o ile jest on potrzebny podróżnemu. Warto jednak pamiętać, że nie dotyczy to leków zawierających środki odurzające ani substancje psychotropowe (czyli np. niektóre leki na silny ból czy stany lękowe). Takie leki można przewieźć tylko wtedy, gdy mamy specjalne zaświadczenie lekarskie.

Planując podróż, warto wcześniej sprawdzić, czy dane leki można w ogóle wwieźć lub wywieźć z kraju, który odwiedzamy. Każde państwo może mieć inne przepisy, a odpowiedzi na takie pytania udzielają **urzędy lub ambasady danego kraju**.

Przywóz i wywóz leków zawierających substancje psychotropowe, środki odurzające czy tzw. prekursorzy (czyli składniki używane do ich produkcji) jest ściśle regulowany przez polskie prawo. Jeśli potrzebujemy zabrać je ze sobą do Polski, musimy uzyskać specjalny dokument od **Głównego Inspektora Farmaceutycznego** lub wojewódzkiego inspektora farmaceutycznego.

Podsumowanie

Na szczęście nie zawsze nasze wakacyjne pamiątki zostaną opodatkowane. Aby z wakacji zachować jedynie miłe wspomnienia, warto zawsze sprawdzać obowiązujące przepisy celne kraju, do którego się udajemy, przechowywać paragon lub dowód zakupu alkoholu i papierosów, by móc wykazać ich legalne pochodzenie, a także przestrzegać limitów ilościowych zakupionych souvenirów.

Dla utrwalenia podajemy checklistę, którą zawsze warto przejrzeć przed wyjazdem:

- 1) Sprawdź aktualne limity przed wyjazdem (na stronie Krajowej Administracji Skarbowej lub EU),
- 2) Zachowuj paragony i dowody zakupu,
- 3) Przewoź towary tylko na własny użytek,
- 4) Nie przekraczaj wartości i ilości dopuszczalnych w przepisach,
- 5) W razie wątpliwości – zapytaj celników lub skonsultuj się z prawnikiem.

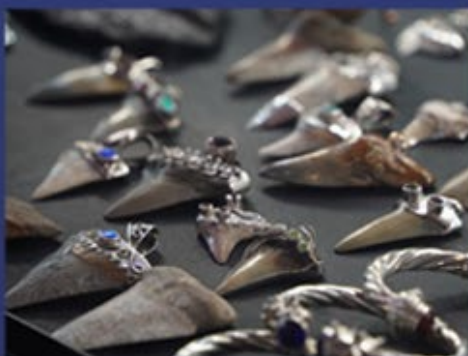
Dobrej i bezpiecznej podróży!

Autor: Aleksandra Mielcarek, radca prawny

KŁOPOTLIWE PAMIĄTKI Z WAKACJI MUSZLE, DREWNIANE FIGURKI, NALEWKI, BUTY, A NAWET PIASEK Z PLAŻY

Autor: dr Agnieszka Lewek, adwokat

Wakacyjne pamiątki mogą przywieźć nie tylko wspomnienia i uśmiechy, ale także... poważne kłopoty. Zanim zdecydujesz się na zakup egzotycznego suweniru, warto sprawdzić, czy jego przewóz nie narusza prawa – zarówno międzynarodowego, jak i lokalnych przepisów celnych. Niektóre rośliny, zwierzęta czy wyroby z nich wykonane objęte są ścisłą ochroną, a ich wwożenie do Polski bez odpowiednich dokumentów może skutkować surowymi karami. O czym pamiętać, by pamiątka z podróży nie zamieniła się w problem? Odpowiadamy!

Z wakacji za granicą oprócz wspomnień i wypoczętej głowy oraz ciała przywozimy ze sobą różne przedmioty jako pamiątki. W tym celu często udajemy się do różnych sklepów z pamiątkami i zaopatrujemy się w miejscowe souvenirs dla naszych bliskich lub też dla nas samych. Przed wyborem pamiątek warto jednak wiedzieć czy przewóz ich jest zgodny z prawem.

Uwaga na pamiątki pochodzenia roślinnego i zwierzęcego!

Szczególnie należy zwrócić uwagę na pamiątki, które przywozimy z krajów z poza terytorium Unii Europejskiej i w tym celu przed ich zakupem zapoznać się z Konwencją z Waszyngtonu z dnia 3 marca 1973 r. o międzynarodowym handlu dzikimi zwierzętami i roślinami gatunków zagrożonych wyginięciem, która znana jest także pod nazwą Konwencji Waszyngtońskiej lub CITES.

Przepisy w/w Konwencji Waszyngtońskiej wymieniają 34 tysiące gatunków roślin i zwierząt, które znajdują się pod szczególną, ścisłą ochroną. Z wyszczególnieniem roślin i zwierząt w konwencji wiąże się fakt, że nie można przewozić przedmiotów wykonanych z tychże właśnie gatunków, które znajdują się pod ścisłą ochroną. Nielegalne jest zatem przewożenie do kraju przedmiotów wykonanych z zagrożonych roślin czy ze skóry dzikich gatunków zwierząt tj. krokodyli, niedźwiedzi czy wilków. Przywóz lub wywóz takich okazów jest zabroniony, chyba że osoba, która je przewozi posiada odpowiednie zezwolenia lub świadectwa - tzw. CITES.

Poniżej przedstawiamy listę przedmiotów/pamiątek, których nie wolno legalnie wwozić do Polski z zagranicy.

Wyroby pochodzenia zwierzęcego:

- **Kość słoniowa, róg nosorożca:** Słonie i nosorożce to gatunki zagrożone wyginięciem, a handel ich częściami jest surowo zabroniony.
- **Skóra dzikich zwierząt:** Pamiętaj, że pasek, torebka czy buty ze skóry krokodyla, węża, wilka, niedźwiedzia czy innych dzikich zwierząt mogą pochodzić z nielegalnego źródła.
- **Koralowce i muszle:** Te żywe organizmy i ich fragmenty są niezbędne dla zdrowia raf koralowych. Zbieranie ich może niszczyć te ekosystemy.

- **Wyroby ze skorup żółwi morskich:** Żółwie morskie są gatunkami zagrożonymi, a handel ich produktami jest zabroniony.

Rośliny i zwierzęta:

- **Egzotyczne rośliny i zwierzęta:** Niektóre gatunki roślin i zwierząt mogą być objęte zakazem wywozu z kraju, do którego podróżujesz. Upewnij się, że przed zakupem znasz lokalne przepisy.
- **Żywe zwierzęta:** Transport dzikich zwierząt jest stresujący i może być dla nich niebezpieczny. Pamiętaj, że zwierzęta domowe również podlegają określonym regulacjom przy przewozie przez granice.

Oprócz powyższej listy, zawsze warto sprawdzić ograniczenia celne kraju, z którego wracamy. Informacje te można znaleźć na stronach internetowych [ambasad lub konsulatów](#).

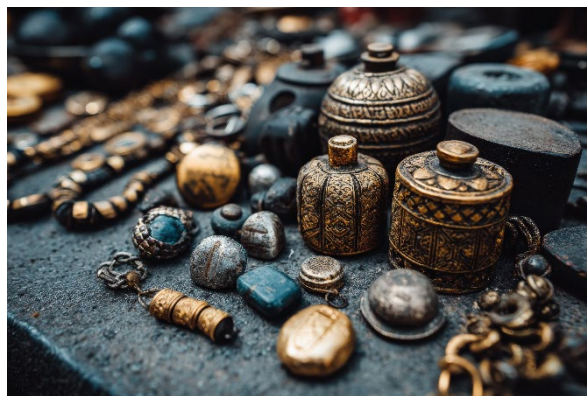
Pamiętać należy, że przywożąc pamiątki z wakacji, bierzemy odpowiedzialność za to, co kupujemy. Wybierajmy zatem świadomie i nie przyczyniamy się do niszczenia środowiska naturalnego lub nielegalnego handlu.

Zamiast kupować kontrowersyjne pamiątki, rozważmy lokalne rękodzieła, zdjęcia lub pyszne przysmaki, które nie tylko będą stanowić miłą pamiątkę z podróży, ale również będą wsparciem dla lokalnej społeczności.

Artefakty historyczne, diamenty, piasek z plaży... lokalne regulacje

Z wakacji nie można przywozić wielu pamiątek, które mogą być nielegalne lub szkodliwe dla środowiska. Należy zwrócić uwagę także na to, że w wielu krajach występują lokalne regulacje prawne, które precyzują jakich rzeczy nie wolno przewozić. Zachęcamy zatem aby każdorazowo upewnić się w kraju, do którego podróżujemy czy zakupiona przez nas rzecz może być swobodnie wwieziona na Polski.

Mając na uwadze najczęściej wybierane kierunki podróży przedstawiamy listę zabronionych przedmiotów w poszczególnych krajach:

- **TURCJA:** Z Turcji nie można wywozić przedmiotów starszych niż 100 lat, minerałów, podróbek popularnych marek oraz pewnych ilości kawy i herbaty.
- **WŁOCHY:** Włochy zabraniają zabierania piasku z włoskich plaż, zwłaszcza z wysp.
- **AFRYKA:** Z Afryki nie wolno wywozić diamentów nieoszlifowanych, pamiątek wykonanych z kości słoniowej lub innych zwierząt oraz wyrobów galanterijnych wykonanych ze skóry bez odpowiedniego certyfikatu.
- **AZJA:** W Azji, różne kraje mają różne obostrzenia, np. w Indiach nie można wywozić srebra i złota (poza przedmiotami osobistego użytku), w Tajlandii przemysł wizerunku Buddy jest zabroniony.

Jaka grozi kara za przewożenie pamiątek niezgodne z przepisami?

Przewożenie, niezgodnie z przepisami, przez granicę UE okazów, które należą do gatunków zagrożonych wyginięciem jest przestępstwem - na mocy art. 128 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. Nr 92 poz. 880 z późn. zm.).

Grozi za to kara pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat.

Przepisy dopuszczają pewne odstępstwa i wyjątki od ogólnych zasad, ale ich zastosowanie wymaga dokładnej analizy konkretnego przypadku.

Szczegółowe informacje można uzyskać w:

1. Ministerstwie Środowiska – Departament Ochrony Przyrody,
2. Izbach Administracji Skarbowej – koordynatorzy ds. CITES,
3. Ministerstwie Finansów - Departament Ceu.

Przepisy prawne

Przepisy dot. przewozu przez granicę UE znajdują się w:

1. rozporządzeniu Rady (WE) nr 338/97 z dnia 9 grudnia 1996 r. w sprawie ochrony gatunków dzikiej fauny i flory w drodze regulacji handlu nimi,
2. rozporządzeniu Komisji (WE) Nr 865/2006 z dnia 4 maja 2006 r. ustanawiającym

przepisy wykonawcze do rozporządzenia Rady (WE) nr 339/97 w sprawie ochrony gatunków dzikiej fauny i flory w drodze regulacji handlu nimi,

3. rozporządzeniu Komisji (UE) Nr 2019/2117 z dnia 29 listopada 2019 r. zmieniającym rozporządzenie Rady (WE) nr 338/97 w sprawie ochrony gatunków dzikiej fauny i flory w drodze regulacji handlu nimi – lista gatunków zagrożonych wyginięciem.

Przepisy krajowe i karne, które regulują postanowienia przepisów UE:

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. Nr 92, poz. 880 z późn. zm.)

Autor: dr Agnieszka Lewek, adwokat

WYPADEK NA WAKACJACH ODPOWIEDZIALNOŚĆ BIURA PODRÓŻY I NASZA SZKODA

Autor: Natalia Arcimowicz, adwokat

Wakacje to bardzo ważny czas w naszym życiu. Wyjazdy wakacyjne pozwalają nam wypocząć, zrelaksować się, poznać nowe miejsca i kulturę. Wiele osób decyduje się na ofertę biur podróży, które organizują różnego rodzaju wycieczki, w tym również wyjazdy wakacyjne. Każdemu z nas jednak może przytrafić się podczas takich wakacji wypadek. W takiej sytuacji istotne jest, aby wiedzieć kto ponosi odpowiedzialność za wypadek, do którego doszło podczas wycieczki organizowanej przez biuro podróży.

Podstawy prawne – kodeks cywilny i ustawa

Organizator turystyki jest podmiotem, u którego turysta może dochodzić swoich praw, w sytuacji, gdy nie wywiąże się z umowy lub ją niewłaściwie wykona. Organizator turystyki zajmuje się organizacją wycieczki, tj. transportem, zakwaterowaniem, programem zwiedzania, ubezpieczeniem itp. Biura podróży pełnią najczęściej funkcję takiego organizatora turystyki. Zgodnie art. 4 pkt. 8 ustawy o imprezach turystycznych i powiązanych usługach turystycznych przez organizatora turystyki należy rozumieć przedsiębiorcę turystycznego, który tworzy i sprzedaje lub oferuje do sprzedaży imprezy turystyczne, bezpośrednio lub za pośrednictwem innego przedsiębiorcy turystycznego lub razem z innym przedsiębiorcą turystycznym, lub też przedsiębiorcę turystycznego, który przekazuje dane podróżnego innemu przedsiębiorcy turystycznemu.

Odpowiedzialność za zdarzenia takie jak wypadek podczas wakacji znajduje podstawę prawną w art. 474 kodeksu cywilnego oraz art. 48 ust. 1 ustawy o imprezach turystycznych i powiązanych usługach turystycznych. Zgodnie z art. 48 ust. 1 ustawy o imprezach turystycznych i powiązanych usługach turystycznych „Organizator turystyki ponosi odpowiedzialność za wykonanie usług turystycznych objętych umową o udział w imprezie turystycznej, bez względu na to, czy usługi te mają być wykonane przez organizatora turystyki, czy przez innych dostawców usług turystycznych”. Istotną kwestią jest to, że organizator turystyki odpowiada za działania i zaniechania swoje, jak również wszystkich podmiotów, z którymi współpracuje przy świadczeniu usługi turystycznej. Oznacza to, że organizator turystyki, a więc najczęściej

biuro podróży, z którym podpisujemy umowę o udział w imprezie turystycznej, ponosi odpowiedzialność za działania i zaniechania, których dopuścił się bezpośrednio on, jak również m.in. przedsiębiorstwo świadczące usługi hotelarskie. Jest to bardzo ważne, gdyż zdarza się, że organizatorzy turystyki próbują uniknąć odpowiedzialności powołując się na to, że np. to hotel nie zapewnił odpowiednich zabezpieczeń. Należy jednak pamiętać, że organizator turystyki odpowiada na zasadzie ryzyka określonej w art. 474 kodeksu cywilnego za działania i zaniechania osób, z pomocą których zobowiązanie wykonywa, jak również osób, którym wykonanie zobowiązania powierza – czyli między innymi odpowiada za osoby świadczące usługi hotelarskie.

Od czego zależy odpowiedzialność za wypadek i szkodę

Odpowiedzialność za wypadek i szkodę, która nastąpiła wskutek wypadku, zależy od wielu czynników, takich jak np. gdzie doszło do zdarzenia czy jakie były okoliczności wypadku. Nie za każdy wypadek, który przydarzy się na wakacjach, odpowiedzialność ponosić będzie biuro podróży. Sytuacja taka będzie miała miejsce wówczas, gdy odpowiedzialnym za wypadek będzie np. hotel lub przewoźnik. W sytuacji, w której do wypadku dojdzie wskutek działania w ogóle niezawnionego ze strony tych podmiotów, nie można będzie pociągnąć do odpowiedzialności biura podróży. Należy również pamiętać, że nie będzie można pociągnąć biura podróży do odpowiedzialności wtedy, gdy to wyłącznie zachowanie osoby korzystającej z usług biura spowoduje wypadek. Jako przykład można wskazać pozostawianie przez uczestnika wycieczki w nietrzeźwości. W sytuacji, gdy do wypadku dojdzie wyłącznie z tego powodu, że uczestnik pozostawał nietrzeźwy, wówczas nie będzie można pociągnąć do odpowiedzialności biura podróży. W sytuacji jednak, gdy nietrzeźwy uczestnik potknie się o niebezpieczny wystający przedmiot, który nie został odpowiednio zabezpieczony, wówczas można będzie dojść do przekonania, że stan nietrzeźwości uczestnika nie miał dla zdarzenia większego znaczenia. Mając to na uwadze, to czy biuro podróży będzie można pociągnąć do odpowiedzialności za wypadek, zależy od wielu czynników. Każdą więc sytuację należy oceniać indywidualnie.

Wypadek na zorganizowanej przez biuro wycieczce fakultatywnej

Organizator turystyki odpowiada również za szkody powstałe na tzw. wycieczkach fakultatywnych. Istotny z punktu widzenia odpowiedzialności organizatora turystyki jest pogląd wyrażony przez Sąd Apelacyjny we Wrocławiu, zgodnie z którym Sąd wskazał, że „Powyższe rozważania przesądzają o tym, iż na pozwanym spoczywa odpowiedzialność za należyte – a więc bezpieczne dla turystów

wykonanie tej wycieczki fakultatywnej.” W sprawie, której dotyczy przytoczony wyrok pozwanym było właśnie biuro podróży.

Biuro podróży jako organizator turystyki będzie więc ponosić odpowiedzialność za wypadek w sytuacji, w której osoba, która podpisała z nim umowę o udział w imprezie turystycznej pośliźnie się na mokrej podłodze w hotelu, niesprawną winda hotelową przytrząśnie tej osobie rękę lub gdy do wypadku dojdzie w trakcie fakultatywnej wycieczki występującej w ofercie biura podróży albo w trakcie przewozu organizowanego przez biuro podróży.

Ważne zapisy w umowie

Bardzo ważnym aspektem dla dochodzenia odpowiedzialności za wypadek od biura podróży jest umowa, którą uczestnicy wycieczki podpisują z biurem podróży. Umowa taka powinna zawierać informacje prawdziwe, rzetelne, jednoznaczne, pełne i jasne. W sytuacji, gdy zapisy znajdujące się w umowie z biurem podróży nie są takie, albo co więcej

w umowie takiej znajdują się postanowienia niedozwolone, o których istnieniu uczestnik wycieczki nie wiedział podpisując umowę – nie oznacza to, że nie można dochodzić odpowiedzialności za wypadek od biura podróży. Sam fakt podpisania przez uczestnika takiej umowy nie oznacza automatycznie, że uczestnik zgodził się świadomie na wszystkie zapisy zawarte w umowie i z tego też powodu nie można pociągnąć biura do odpowiedzialności. Biuro podróży, będące organizatorem turystyki jest podmiotem profesjonalnym, którego obowiązkiem jest zawieranie w umowie informacji rzetelnych i pełnych, a co najważniejsze – zgodnych z prawem. Postanowienia niedozwolone (klauzule abuzywne) zawarte w takiej umowie, zostaną więc uznane za nieważne. Należy więc uważnie zapoznać się z umową, którą zawiera się z biurem podróży. Należy jednak mieć również na uwadze, że nawet w sytuacji, gdy w umowie będą znajdować się zapisy wyłączające lub ograniczające odpowiedzialność biura podróży, nie zawsze będą one skuteczne.

O czym należy pamiętać, gdy dojdzie do wypadku

W sytuacji, gdy podczas wakacji organizowanych przez biuro podróży dojdzie do wypadku należy pamiętać o tym, aby odpowiednio przygotować się do ewentualnego sporu sądowego z biurem podróży. Nie warto jednak od razu wchodzić na drogę sądową, gdyż czasami odpowiednio podjęte działania pozwalają uniknąć konieczności skierowania sprawy do sądu. W razie wypadku należy poinformować o tym upoważnioną osobę, np. rezydenta biura podróży. Później konieczne może okazać się zgłoszenie szkody do biura podróży albo złożenie odpowiedniej reklamacji. W razie konieczności wejścia na drogę

sądową celem egzekwowania odpowiedzialności za wypadek od biura podróży, przydatnym dokumentem będzie zawarta z biurem podróży umowa o udział w imprezie turystycznej. Popisując taką umowę wskazane jest więc, aby ją zachować. Przydatne będą również wszelkiego rodzaju dowody, które pomogą wykazać, że do wypadku doszło np. wskutek zaniedbania ze strony biura podróży lub hotelu czy przewoźnika, z których usług korzystało biuro podróży przy realizacji umowy. Takimi dowodami będą m.in. fotografie ukazujące np. śliską podłogę czy wystające przedmioty, które nie zostały odpowiednio zabezpieczone. Dowodem takim mogą być również zeznania świadka, który widział wypadek, lub który opíše warunki panujące np. w hotelu.

Podsumowanie

Jeśli udajesz się na wakacje zorganizowane przez biuro podróży pamiętaj o tym, że organizator turystyki może ponosić odpowiedzialność za wypadek na wyjeździe. Odpowiedzialność tę należy jednak każdorazowo oceniać indywidualnie, gdyż wpływ na nią mają różne okoliczności towarzyszące zdarzeniu.

Wszystkim Czytelnikom życzymy serdecznie udanych i bezpiecznych wakacji, jeżeli jednak podczas wakacyjnego wyjazdu organizowanego przez biuro podróży lub innego organizatora turystyki dojdzie do wypadku, wówczas zapraszamy do kontaktu. Pomoczymy przeanalizować sytuację oraz określić, czy można w danej sytuacji skutecznie dochodzić odpowiedzialności za wypadek od biura podróży. Wskażemy również jakie kroki należy w tym celu podjąć. W razie potrzeby możemy również reprezentować Państwa w ewentualnym sporze z biurem podróży.

Autor: [Natalia Arcimowicz](#), adwokat

WAKACYJNE PODRÓŻE KOLEJĄ CO ZROBIĆ JEŚLI POCIĄG SIĘ SPÓŻNI LUB NIE PRZYJEDZIE

Autor: Karolina Sdzuj, aplikant adwokacki

PRAWNY NIEZBĘDNIK WAKACYJNY

Wszystko, co powinniśmy wiedzieć o prawnych aspektach wakacji, by nic nas nie zaskoczyło i nie zakłóciło wypoczynku.

2025

W zbliżającym się okresie wakacyjnym niejedną z nas wybierze podróż pociągiem do miejsca wakacyjnej destynacji. Co jednak w przypadku, gdy pociąg będzie opóźniony lub przejazd zostanie całkowicie odwołany? Czy można domagać się od przewoźnika zwrotu pieniędzy za bilet? A jeżeli tak, to czy w każdym przypadku opóźnienia lub odwołania pociągu przysługuje podróżującemu roszczenie wobec przewoźnika?

Zapoznanie się z poniższym artykułem pomoże Ci rozwiązać wątpliwości związane z kwestiami opóźnień i odwołań pociągów w trakcie Twoich wakacyjnych wojaży koleją. Przedstawiamy sytuacje, w których zaistnieje podstawa do wywodzenia od przewoźnika rekompensaty, a także rodzaje oraz wielkość roszczenia, gdy pociąg będzie opóźniony lub odwołany (i to nie tylko w czasie wakacji!).

Przed wszystkim należy mieć na uwadze, że w przypadku opóźnienia przyjazdu lub odjazdu lub odwołania usługi pasażerowie powinni być informowani - przez przedsiębiorstwo kolejowe lub przez zarządcę stacji - o zaistniałej sytuacji i o spodziewanym czasie odjazdu oraz spodziewanym czasie przyjazdu lub o usłudze zastępczej niezwłocznie po pojawieniu się takich informacji.

Przeczytaj, bądź gotów na wszystkie możliwości, żeby uniknąć stresu.

Co zrobić w przypadku opóźnienia lub odwołania pociągu?

Kwestię opóźnienia, utraty połączeń i odwołania pociągu reguluje rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/782 z dnia 29 kwietnia 2021 r. dotyczące praw i obowiązków pasażerów w ruchu kolejowym

Zgodnie z postanowieniami ww. rozporządzenia, jeżeli zrezygnujesz z podróży z uwagi na opóźnienie, które wynosi ponad 1 godzinę, masz prawo do:

- zwrotu kosztu biletu
- zmiany trasy przejazdu, by dotrzeć do miejsca docelowego w najbliższym możliwym terminie i na porównywalnych warunkach przewozu,
- bezpłatnego przejazdu do miejsca rozpoczęcia podróży w najbliższym możliwym terminie (w razie konieczności),

- zmiany rezerwacji na późniejszy, bardziej dogodny termin.

Roszczenia te dotyczą pasażerów wszystkich rodzajów przejazdów kolejowych.

Czy możesz być obciążony kosztami zmiany trasy pociągu z winy przewoźnika?

Zgodnie z przepisami rozporządzenia zmiana trasy, realizowana przez tego samego przewoźnika lub inne przedsiębiorstwo, któremu zleca się wykonanie trasy, nie może powodować dodatkowych kosztów dla pasażera. Wymóg ten ma także zastosowanie w przypadku, gdy zmiana trasy obejmuje skorzystanie z przewozu w wyższej klasie usługi oraz z zastępczych rodzajów transportu.

Przedsiębiorstwo kolejowe może, na wniosek pasażera, pozwolić na zawarcie przez pasażera umów z innymi podmiotami świadczącymi usługi przewozu, które umożliwią pasażerowi dotarcie do miejsca docelowego przy porównywalnych warunkach; w takim przypadku przedsiębiorstwo kolejowe zwraca pasażerowi poniesione koszty.

W przypadku gdy pasażer nie otrzyma informacji o dostępnych opcjach zmiany trasy

w ciągu 100 minut od planowego czasu odjazdu opóźnionej lub odwołania usługi lub utraty połączenia, pasażer jest uprawniony do zawarcia takiej umowy z innymi podmiotami świadczącymi usługi przewozu w publicznym transporcie kolejną, autokarem lub autobusem. Przedsiębiorstwo kolejowe zwraca pasażerowi konieczne, odpowiednie i uzasadnione koszty, które poniósł. Możliwość zawarcia umowy przewozu z innym podmiotem i zwrot poniesionych z tym kosztów na ten moment nie dotyczy pasażerów pociągów regionalnych. Regulacja ta w tym zakresie będzie obowiązywać od 7 czerwca 2028 r.

Jak wystąpić o zwrot kosztów biletu?

Niektórzy przewoźnicy mogą dysponować własnym systemem internetowym lub formularzem służącym do rozpatrywania wniosków o zwrot kosztów. Aby zwrócić się o zwrot kosztów biletu, można również skorzystać z ogólnounijnego [formularza](#).

Wniosek można przestać w formie elektronicznej lub papierowej bezpośrednio do dowolnego przewoźnika kolejowego w UE.

Zwrotu kosztów biletu dokonuje się w terminie 30 dni po otrzymaniu wniosku.

Od kogo i jakie odszkodowanie za opóźnienie pociągu?

Opóźnienie niektórych rodzajów pociągów powyżej 60 minut może przyczynić się do powstania po stronie przewoźnika obowiązku przyznania, na wniosek pasażera, zryczałtowanej rekompensaty. Kwestię wypłaty rekompensat z tytułu opóźnień pociągów reguluje obecnie art. 19 rozporządzenia.

Należy mieć na uwadze, że powołany wyżej przepis obowiązuje w Polsce obecnie wyłącznie w odniesieniu do opóźnień krajowych pociągów dalekobieżnych oraz międzynarodowych. W praktyce odszkodowania przysługują pasażerom pociągów kategorii InterCity (IC), Express Intercity Premium (EIP), Express Intercity (EIC), interREGIO (IR), Twoje Linie

Kolejowe (TLK), ŁKA Sprinter (ŁS) oraz połączeń międzynarodowych.

Wyłączone są przewozy kolejowe miejskie, podmiejskie oraz regionalne. Wyłączenie to dotyczy zatem pociągów osobowych wszystkich przewoźników regionalnych (Arriva RP, Koleje Mazowieckie, Koleje Dolnośląskie, Koleje Śląskie, Koleje Małopolskie, Koleje Wielkopolskie, Łódzka Kolej Aglomeracyjna, PKP SKM w Trójmieście, POLREGIO, Szybka Kolej Miejska w Warszawie, Warszawska Kolej Dojazdowa), z wyjątkiem pociągów dalekobieżnych uruchamianych przez przewoźników regionalnych np. w okresie wakacji.

Odszkodowanie od przedsiębiorstwa kolejowego za opóźnienie w przypadku opóźnienia pomiędzy podanym na bilecie lub na wspólnym bilecie miejscem wyjazdu a miejscem docelowym przysługuje pasażerowi w przypadku, gdy nie otrzymał on zwrotu kosztów biletu zgodnie ze wskazanymi wyżej zasadami (art. 18 rozporządzenia), przy czym pasażer nie traci prawa do przewozu.

Zgodnie z treścią rozporządzenia minimalna kwota rekompensaty wynosi:

- 25% ceny biletu jednorazowego - w przypadku opóźnienia wynoszącego od 60 do 119 minut,
- 50% ceny biletu jednorazowego - w przypadku opóźnienia wynoszącego 120 minut lub więcej.

Odszkodowanie za opóźnienie oblicza się w stosunku do pełnej ceny, jaką pasażer faktycznie zapłacił za opóźnioną usługę. W przypadku gdy umowa przewozu dotyczy podróży w obie strony, odszkodowanie za opóźnienie w podróży docelowej lub powrotnej oblicza się w stosunku do ceny wskazanej za ten odcinek podróży na bilecie.

W przypadku gdy nie ma takiego wskazania ceny na każdą z dwóch stron podróży, odszkodowanie oblicza się w stosunku do połowy ceny zapłaconej za bilet.

W jakich sytuacjach powstaje obowiązek wypłaty odszkodowania pasażerom kolei?

Podstawową przesłanką do ustalenia, czy rekompensata przysługuje, jest minimalny czas opóźnienia przyjazdu pociągu do stacji końcowej podróży (tj. 60 minut).

Przy obliczaniu czasu opóźnienia pociągu nie bierze się pod uwagę opóźnień co do których przewoźnik może udowodnić, że zdarzyły się poza terytorium Unii Europejskiej.

Rekompensata za opóźnienie wypłacana jest w sytuacji, gdy wartość danego odszkodowania w przeliczeniu na każdą osobę przekracza minimalny próg ustanowiony przez przewoźnika. Wysokość tego progu nie może przekraczać 4 euro (np. w PKP Intercity S.A. wynosi on aktualnie 16,00 zł).

Tak więc, jeżeli kupiliśmy bilet za 50,00 zł na przejazd pociągiem dalekobieżnym PKP Intercity S.A., a pociąg był opóźniony o 70 minut, to należne nam odszkodowanie wyniosłoby 12,50 zł. Nie zostanie ono jednak wypłacone, ponieważ nie przekracza

minimalnego progu ustanowionego przez przewoźnika.

Pasażerom nie przysługuje prawo do odszkodowania, jeżeli zostali poinformowani o opóźnieniu przed zakupem biletu lub jeżeli opóźnienie powstało w wyniku kontynuacji podróży innym połączeniem lub poprzez zmianę trasy nie przekracza 60 minut.

Jak złożyć reklamację lub wniosek o przyznanie rekompensaty?

W przypadku spełnienia ww. warunku konieczne jest wystąpienie do przewoźnika na drodze reklamacji. Poza biletom lub danymi umożliwiającymi identyfikację umowy przewozu (np. numerem biletu internetowego) nie trzeba załączać poświadczenia o opóźnieniu pociągu, gdyż przewoźnik posiada w swoim systemie informatycznym dane na temat punktualności swoich pociągów i sprawdzi dokładny czas przyjazdu.

Wniosek o przyznanie rekompensaty należy wysłać do przewoźnika drogą elektroniczną (w sposób podany na stronie internetowej), pocztą tradycyjną bądź złożyć w kasie biletowej prowadzącej sprzedaż biletów przewoźnika.

Kiedy otrzymamy zwrot kosztów biletu lub odszkodowanie?

Wypłata odszkodowania w formie zwrotu kosztów biletu następuje w ciągu miesiąca po złożeniu wniosku o odszkodowanie. Odszkodowanie może zostać wypłacone w postaci kuponów lub innych usług, jeżeli ich warunki są elastyczne, w szczególności w odniesieniu do okresu ważności i miejsca docelowego. Odszkodowanie wypłaca się w formie pieniężnej na wniosek pasażera.

W jakich sytuacjach nie otrzymamy odszkodowania?

Zgodnie z rozporządzeniem przedsiębiorstwo kolejowe nie jest zobowiązane do wypłaty odszkodowania, jeżeli jest w stanie udowodnić, że opóźnienie, utrata połączenia lub odwołanie zostały spowodowane bezpośrednio następującymi przyczynami lub z natury rzeczy z nimi powiązanych:

- a) nadzwyczajne okoliczności niezwiązane z ruchem kolei, takie jak ekstremalne warunki pogodowe, poważne katastrofy naturalne lub poważne kryzysy w dziedzinie zdrowia publicznego, których przedsiębiorstwo kolejowe mimo zastosowania wymaganej w danych okolicznościach staranności nie było w stanie uniknąć ani których skutkom nie mogło zapobiec,
- b) wina podróżnego,
- c) zachowanie się osoby trzeciej, którego przedsiębiorstwo kolejowe mimo zastosowania niezbędnej w danych okolicznościach staranności nie było w stanie uniknąć i którego skutkom nie mogło zapobiec, takie jak osoby na torach, kradzież kabli, sytuacja nadzwyczajna w pociągu, działania organów ścigania, sabotaż lub terroryzm.

Strajki pracowników kolei, działania lub zaniechania ze strony innych przedsiębiorstw korzystających z tej samej infrastruktury kolejowej i działania lub zaniechania ze strony zarządców infrastruktury i stacji nie są objęte wyłączeniem, o którym mowa wyżej (lit. c).

Kiedy możemy liczyć na posiłek, nocleg i przewóz na alternatywną stację kolejową?

Zgodnie z prawem unijnym w sytuacji gdy opóźnienie wynosi co najmniej 60 minut lub w przypadku odwołania usługi przedsiębiorstwo kolejowe wykonujące opóźnioną lub odwołaną usługę oferuje pasażerom nieodpłatnie:

- a) posiłki i napoje adekwatnie do czasu oczekiwania, jeżeli są one dostępne w pociągu lub na stacji lub ich dostarczenie jest możliwe, z uwzględnieniem kryteriów, takich jak odległość od dostawcy, czas wymagany na dokonanie dostawy oraz koszt,
- b) o ile jest to fizycznie możliwe, zakwaterowanie w hotelu lub innym miejscu oraz przewóz pomiędzy stacją kolejową a miejscem zakwaterowania w przypadkach konieczności pobytu przez jedną lub większą liczbę nocy lub jeżeli niezbędny jest pobyt dodatkowy,
- c) o ile jest to fizycznie możliwe, przewóz z pociągu do stacji kolejowej, do alternatywnego miejsca odjazdu lub do miejsca docelowego, jeżeli pociąg został unieruchomiony na trasie.

Dotyczy to wyłącznie dalekobieżnych pociągów krajowych oraz międzynarodowych – przepisy te nie mają zastosowania do potągów miejskich, podmiejskich i regionalnych.

Jak mają się przepisy dotyczące pomocy podróżnym do praktyki?

Wymienione wyżej sposoby zrekompensowania podróżnym niedogodności, wynikających z opóźnienia lub odwołania pociągu oferowane powinny być przez przedsiębiorstwa kolejowe z ich własnej inicjatywy, praktyka jest jednak różna.

Często sposób realizacji tych obowiązków regulują dodatkowe wewnętrzne przepisy przewoźnika.

Jeżeli jednak mimo upływu 60-minutowego opóźnienia pociągu nie otrzymaliśmy od kolei żadnej informacji w zakresie realizacji praw podróży gwarantowanych przez rozporządzenie unijne, warto zgłosić się do kierownika pociągu i zapytać, czy i na jaką pomoc możemy liczyć.

W razie dłuższego braku reakcji czy odpowiedzi negatywnej możemy rozważyć zakup posiłku lub napoju we własnym zakresie, a następnie wnioskować o zwrot kosztów na drodze reklamacji na podstawie rachunków i opisu stanu faktycznego.

Należy jednak pamiętać, że w przypadku organizowania pomocy „na własną rękę”, musi być ona adekwatna do okoliczności faktycznych danej sytuacji. Zamówienie taksówki do miejsca postoju unieruchomionego pociągu i żądanie zwrotu jej kosztu może nie być adekwatne (nawet gdy chcemy wrócić szybciej do domu), jeżeli przewoźnik organizował transport zastępczy. Wynajęcie pokoju na nocleg może być uzasadnione, jeżeli z powodu opóźnienia straciliśmy szansę na przesiadkę na ostatnie w dobie połączenie, a niekoniecznie, gdy opóźnienie nastąpi w środku dnia.

Co gdy opóźnienie pociągu może uniemożliwić przesiadkę?

Opóźnienie pociągu może przyczynić się do utraty przesiadki. Zanim do tego dojdzie, pasażer powinien niezwłocznie zgłosić personelowi potrzebę skomunikowania z pociągiem, którym ma podróżować dalej. Być może uda się opóźnić odjazd drugiego pociągu.

Ustalenia w tym zakresie muszą być jednak podjęte pomiędzy dyspozyturami przewoźników oraz zarządcą infrastruktury stacyjnej, dlatego nie warto czekać ze zgłoszeniem przesiadki konduktorowi na ostatnią chwilę.

Co zrobić gdy opóźnienie pociągu powoduje u nas szkodę?

Regulacje unijne nie ograniczają prawa pasażerów wszystkich kategorii pociągów do wniesienia skargi z tytułu opóźnienia każdego pociągu i otrzymania od przewoźnika wyjaśnień dotyczących przyczyn takiego zdarzenia oraz dochodzenia roszczeń z tytułu naprawy szkody na podstawie ogólnych przepisów Kodeksu cywilnego oraz ustawy – Prawo przewozowe.

Zgodnie z ustawą - Prawo przewozowe, przewoźnik odpowiada za szkodę, jaką pasażer poniósł na skutek opóźnionego przyjazdu lub odwołania regularnie kursującego środka transportowego.

Takiego odszkodowania za szkodę można domagać się niezależnie od winy przewoźnika.

W przypadku dochodzenia roszczeń na podstawie ww. przepisów, to pasażer musi udowodnić poniesioną stratę (np. przedstawić rachunki mające związek przyczynowo-skutkowy między faktem opóźnienia pociągu a powstałą szkodą).

Należy jednak pamiętać, że w tym przypadku przyznanie odszkodowania zależy od decyzji przewoźnika (może roszczenie odrzucić, obniżyć lub uznać w całości). Nie jest to zatem odszkodowanie za sam fakt opóźnienia pociągu, lecz za udowodnioną stratę materialną powstałą wskutek opóźnionego przyjazdu pociągu do stacji docelowej. Uwzględnić trzeba również zdarzenia nadzwyczajne, które mogły spowodować opóźnienie pociągu i powstałą w ten sposób szkodę, na które może powołać się przewoźnik w celu uwolnienia się od odpowiedzialności, tj: okoliczności

- na powstanie których przewoźnik nie miał wpływu,
- których, mimo zachowania należytej staranności, przewoźnik nie mógł przewidzieć,
- których skutkiem przewoźnik nie mógł zapobiec (np. zerwanie sieci trakcyjnej w wyniku nawałnicy, potrącenie przez pociąg osoby postronnej etc.).

W przypadku gdy zaproponowane przez przewoźnika rozwiązanie nie jest zadowalające lub gdy przewoźnik odmówi uznania roszczenia, pasażer ma prawo wystąpić do sądu (należy jednak najpierw wyczerpać tryb reklamacji). Możliwa jest również próba polubownego rozwiązania sporu z przewoźnikiem poprzez złożenie wniosku do Rzecznika Praw Pasażera Kolei przy Prezesie Urzędu Transportu Kolejowego.

Uzyskanie rekompensaty na podstawie rozporządzenia unijnego nie wyklucza możliwości dochodzenia odszkodowania z tytułu naprawienia powstałej szkody.

W związku z tym warto w takich sprawach skonsultować się z prawnikiem, który będzie w stanie określić, czy w danym przypadku rzeczywiście doszło do szkody materialnej, w jaki sposób ją wykazać, czy przewoźnik będzie mógł skutecznie bronić swojego stanowiska

w procesie, a także pomoże w przygotowaniu pozwu oraz argumentacji.

Podsumowanie

Pasażerowie dzięki unijnemu prawu zapewniony mają szereg uprawnień w sytuacjach, gdy pociąg jest opóźniony lub został odwołany. Korzystaj z nich!

Pamiętaj:

- przewoźnik ma obowiązek poinformować Cię o zaistniałym opóźnieniu lub odwołaniu pociągu,
- jeżeli opóźnienie jest większe niż 60 minut lub przejazd został odwołany, a ty zrezygnujesz z podróży, masz prawo do zwrotu kosztu biletu, bezpłatnego przejazdu do miejsca rozpoczęcia podróży w najbliższym możliwym terminie albo

zmiany trasy, by dotrzeć do miejsca docelowego w najszybszym możliwym terminie,

- jeżeli pomimo opóźnienia (min. 60 minut) decydujesz się na kontynuowanie podróży w ramach przejazdu dalekosięznego bądź międzynarodowego, masz prawo żądać od przewoźnika zwrotu części kosztów biletu, składając reklamację,
- w przypadku opóźnienia przewoźnik ma też obowiązek zapewnić inną pomoc adekwatną do sytuacji, w tym posiłek lub napój, zakwaterowanie w hotelu bądź przewóz do stacji kolejowej,
- w każdej sytuacji opóźnienia możesz kontaktować się z infolinią przewoźnika bądź szukać informacji u pracowników kolei,
- jeżeli poniosłeś w wyniku opóźnienia lub odwołania szkodę, domagać możesz się od przewoźnika odszkodowania w tym zakresie, a w przypadku odmowy wypłaty takiego świadczenia, możesz wystąpić na drogę sądową,
- w przypadku gdy przewoźnik bezpodstawnie odmówi wypłaty odszkodowania w jakiegokolwiek formie, istnieją środki, by dochodzić tych roszczeń sądowo. Wówczas możesz zwrócić się do prawnika, który pomoże Ci z tymi kwestiami.

Autor: Karolina Sdziej, aplikant adwokacki

WAKACYJNY KOSZMAR

KIEDY BIURO PODRÓŻY ZAWODZI LUB OGŁASZA UPADŁOŚĆ

Autor: Olga Dec, adwokat i Marta Pietrzyk-Wudzińska, radca prawny

Wakacyjny wyjazd miał być czasem relaksu i spełnienia marzeń, a skończyło się na stresie i poczuciu frustracji? Co zrobić, gdy biuro podróży nie wywiązuje się z umowy lub – co gorsza – ogłasza upadłość? Tłumaczymy, jakie prawa przysługują podróżnym, jak skutecznie dochodzić roszczeń i gdzie szukać pomocy.

Letnie miesiące to czas, którego zdecydowana większość z nas wypatruje z utęsknieniem pragnąc zrealizować swoje wakacyjne plany urlopowe. Porzucając trudy dnia codziennego i marząc o chwili błęgiego relaksu, bardzo często oddajemy organizację naszego wypoczynku w ręce profesjonalistów – biur podróży – które z założenia powinny zapewnić nam „święty spokój” w wyjątkowych okolicznościach. Założenia te niekiedy pozostają jednak tylko w sferze hipotez i są brutalnie weryfikowane przez rzeczywistość, w sytuacji kiedy zamiast wymarzonych wakacji wyczekiwanych od co najmniej kilku tygodni, otrzymujemy kilka dodatkowych siwych włosów na głowie. W tej części Niezbędnika Wakacyjnego postaramy się wskazać, w jaki sposób możemy próbować rekompensować nasz zmarnowany urlop, kiedy do jego marnotrawienia dochodzi właśnie na skutek działań, zaniechań lub upadłości biura podróży.

Definicja „niezgodności”

Kluczowym dla ustalenia tego, czy przysługują nam jakieś roszczenia, a jeśli tak – to jakie, pozostaje określenie, w jakich sytuacjach odpowiedzialność biura podróży względem nas jako podróżnych w ogóle aktualizuje się.

Zagadnienia te reguluje ustawa o imprezach turystycznych i powiązanych usługach turystycznych, która definiuje pojęcie tzw. „niezgodności”, a zatem sytuacji, której zaistnienie będzie uprawniało do wysuwania różnego rodzaju żądań. Przez niezgodność należy rozumieć *niewykonanie lub nienależyte wykonanie usług turystycznych objętych imprezą turystyczną*. Będą to zatem wszystkie przypadki, w których następczo okazuje się, że nie otrzymaliśmy tego, o czym zapewniano nas bądź w umowie o organizację imprezy turystycznej, bądź w katalogach

i folderach wycieczkowych czy też w trakcie rozmów w biurze podróży, np. zakwaterowano nas w pokoju na ostatnim piętrze hotelu z widokiem na wewnętrzny dziedzińiec, w sytuacji gdy umowa przewidywała pokój na parterze z widokiem na morze i prywatnym jacuzzi.

Definicja ustawowa pojęcia niezgodności ma charakter ogólny i z tego też powodu może przysparzać problemy z identyfikacją przypadków, w których możemy już mówić o zaistnieniu tej niezgodności. Analiza praktyki orzeczniczej sądów prowadzi do wniosku, że najpowszechniejsze i najczęściej spotykane rozbieżności możemy sklasyfikować na wady dotyczące:

- **NOCLEGU**, np. odległość od plaży, inne piętro, inny obiekt, zamiana pokoju na mniejszy, wady w wyposażeniu pokoju takie jak brak balkonu, widoku na morze, klimatyzacji, własnej łazienki, uszkodze-

nia, awaria urządzeń zasilających, robactwo, złe sprzątnięcie, hałasy, przykre zapachy;

- **WYŻYWIENIA**, np. monotony jadłospis, niewystarczająca liczba posiłków, nienadające się do spożycia produkty, długi czas oczekiwania, zabrudzone naczynia czy sztućce;
- **TRANSPORTU**, np. przesunięcie transportu w czasie o kilka godzin, niższa klasa, zmiana środka transportu, brak transferu z lotniska;
- **DODATKOWYCH ATRAKCJI**, np. brak basenu lub zabrudzony basen, brak sauny, brak kortu tenisowego czy pola golfowego, brak szkoły żeglarskiej, szkoły surfingu czy szkoły nurkowania, zanieczyszczona plaża, brak leżaków plażowych lub parasoli przeciwsłonecznych.

Katalog niezgodności nie ma jednak charakteru zamkniętego, stąd należy uznać, że ilość przypadków rozbieżności z zaprezentowaną wcześniej przez biuro podróży ofertą w praktyce może być niezliczona.

Jakie rodzaje roszczeń przysługują podróżującym z biurem?

Kiedy niedogodności związane z wykupioną wycieczką przyćmiewają nam wypoczynek, warto wiedzieć kiedy i jak zareagować, aby przynajmniej spróbować uratować pozostałą część urlopu. Biuro podróży będące organizatorem turystyki ma bowiem obowiązek usunięcia niezgodności stwierdzonej i zgłoszonej przez podróżnego w rozsądnym terminie. Jeżeli dana niedogodność nie zostanie usunięta w rozsądnym terminie wyznaczonym przez podróżnego może on dokonać tego samodzielnie i wystąpić o zwrot poniesionych niezbędnych wydatków. Biuro podróży może uchylić się od usuwania zgłaszanych niegodności tylko wówczas, gdy byłoby to niemożliwe albo wiązałoby się z takimi kosztami, które byłyby niewspółmierne wysokie w stosunku zarówno do zakresu niezgodności, jak i wartości wykupionej wycieczki.

Warto pamiętać, że jeżeli w czasie trwania danej imprezy turystycznej biuro podróży nie wykonuje przewidzianych w umowie usług stanowiących istotną część tej imprezy, np. nie oferuje możliwości uczestniczenia w zajęciach szkoły nurkowania, powinno ono – bez obciążania podróżnego dodatkowymi kosztami – wykonać w ramach tej imprezy odpowiednie świadczenia zastępcze. Jeżeli z kolei jakość świadczeń zastępczych jest niższa od jakości usługi określonej w programie wycieczki (biuro zapewniło lekcje nurkowania, ale w wymiarze dwóch zajęć tygodniowo w miejsce oferowanych uprzednio codziennych zajęć), podróżnemu przysługuje odpowiednie obniżenie ceny. Podróżny może odrzucić zaproponowane świadczenia zastępcze tylko wtedy, gdy nie są one porównywalne z tym, co zostało uzgodnione w umowie zawartej wcześniej z biurem podróży lub jeżeli przyznana obniżka ceny jest nieodpowiednia.

Niestety bardzo często bywa tak, że pomimo zgłaszanych na bieżąco niezgodności usług, nie uzyskujemy niezwłocznej reakcji i do końca naszego wakacyjnego pobytu

mierzymy się z wadliwościami wpływającymi na komfort naszego wypoczynku. Poczucia zmarnowanego urlopu najczęściej nie jesteśmy już wówczas w stanie wymazać, możemy jednak próbować – choćby częściowo – to uczucie zrekompensować. Po powrocie do domu, który niestety staje się w takich sytuacjach nierzadko wybawieniem, możemy zastanowić się nad sformułowaniem roszczenia o:

- obniżkę ceny za każdy okres, w trakcie którego stwierdzono niezgodność,
- zadośćuczynienie za poniesione krzywdy doznane w wyniku niezgodności,
- odszkodowanie za poniesione szkody doznane w wyniku niezgodności.

W przypadku żądania obniżenia ceny uiszczonej za wykupioną wycieczkę powinniśmy uwzględnić dwa mierniki, które ostatecznie pozwolą odpowiedzieć na pytanie o ile taka cena wycieczki powinna być obniżona. W pierwszej kolejności należy zatem ustalić proporcję (procent) obniżenia ceny, która będzie zależna od powagi doświadczanych przez nas niedogodności – zamiana pokoju z parteru na drugie piętro może być bowiem mniej kłopotliwa niż brak możliwości kąpieli w morzu. W drugiej zaś kolejności należy mieć na uwadze przez jaki czas naszego wypoczynku te niedogodności nam doskwierały – jeśli basen zostanie udostępniony już drugiego dnia pobytu, z pewnością jego początkowy brak odczujemy zdecydowanie mniej boleśnie niż generalny brak możliwości korzystania z basenu przez cały tydzień urlopu.

Czym są straty emocjonalne?

Roszczenie o zadośćuczynienie za krzywdę doznaną w wyniku niezgodności ma z kolei na celu zrekompensowanie szkód o charakterze niematerialnym, a zatem przede wszystkim strat powstałych w sferze emocjonalnej, które można określić ogólnym

pojęciem zmarnowanego urlopu. Dyskomfort, cierpienia psychiczne, stres czy niepokój – to sytuacje, które co do zasady nie występują w trakcie wypoczynku, stąd powinny one zostać przynajmniej częściowo wyrównane. Doznawana krzywda bywa bardzo trudna do oszacowania w wymiarze pieniężnym, jednak dotychczasowe wyroki, jakie zapadały w tego typu sprawach, potwierdzają, że w przypadku roszczenia o zadośćuczynienie podróżni mogą liczyć na uzyskanie kwot od kilkuset złotych do kilku tysięcy złotych.

Czym są dodatkowe koszty?

Jeśli zaś w wyniku stwierdzonych niezgodności po naszej stronie pojawia się konieczność poniesienia dodatkowych wydatków, a zatem doznajemy uszczerbku o charakterze materialnym/finansowym – możemy również żądać zwrotu tych niezaplanowanych kosztów. Jadłeś na mieście, ponieważ hotelowa restauracja oferowała zepsute i nie nadające się do spożycia posiłki? Przedstaw paragony

i rachunki i żądaj zwrotu kwot uiszczonych z tego tytułu.

Jak dochodzić swoich roszczeń wobec biura podróży?

Termin przedawnienia dla roszczeń opisanych powyżej wynosi 3 lata. Aby jednak móc skutecznie żądać od biura podróży czy to obniżki ceny czy zadośćuczynienia lub odszkodowania, musimy pamiętać o przygotowaniu stosownego materiału dowodowego, a ten możemy gromadzić w zasadzie tylko podczas wyjazdu. Nie zapominajmy zatem o zbieraniu dokumentacji fotograficznej zabrudzonej plaży, robactwa w pokoju czy uszkodzonych leżaków. Warto również dokonywać zgłoszeń stwierdzonych niezgodności obsłudze hotelowej czy rezydentowi w takiej formie, którą będziemy mogli następnie odtworzyć – drogą e-mailową, SMS, w obecności świadków.

Dużym udogodnieniem dla dochodzenia przez podróżnych roszczeń pozostają regulacje ustawy o imprezach turystycznych i owiązanych usługach turystycznych, które kształtują odpowiedzialność organizatora

turystyki (najczęściej biura podróży) na zasadzie ryzyka. Oznacza to, że naszym obowiązkiem pozostaje jedynie wykazanie, że takie czy inne rozbieżności zaistniały, nie musimy jednak wykazywać zawinienia biura podróży.

Pamiętajmy jednak, że odpowiedzialność biura podróży nie ma charakteru absolutnego i nieograniczonego – istnieją trzy przypadki, w których biuro podróży odpowiedzialności nie poniesie, mimo że niezgodność zaistnieje. Mowa o sytuacji, w której niezgodność powstaje

- tylko i wyłącznie z winy podróżnego
- lub też
- tylko i wyłącznie z winy osoby trzeciej
- albo
- na skutek nieuniknionych i nadzwyczajnych okoliczności.

Jeśli zatem plażowe parasole będą zepsute i powyginane, a basen zabrudzony z uwagi na burzę, która przejdzie przez teren obiektu noc wcześniej, nie będziemy uprawnieni do żądania zadośćuczynienia czy odszkodowania.

Pomoc w szacowaniu obniżenia ceny - Tabela Frankfurcka

W przypadku oszacowania proporcji obniżenia ceny imprezy turystycznej pomocnym narzędziem dość regularnie już stosowanym w praktyce orzeczniczej sądów jest tzw. Tabela Frankfurcka. To dokument, który nie ma co prawda w Polsce charakteru prawa powszechnie obowiązującego, niemniej jednak przez wieloletnie stosowanie stał się w istocie prawem zwyczajowym i jest bardzo chętnie używany w postępowaniach sądowych. Tabela Frankfurcka zawiera listę usług turystycznych oraz wadliwości, jakie mogą występować w związku z ich świadczeniem, a także propozycję procentowego obniżenia ceny imprezy turystycznej w zależności od charakteru i stopnia stwierdzonych wadliwości. Tytułem przykładu wskazać można, że jeśli w wyposażeniu pokoju brakuje obiecanego wcześniej balkonu, obniżenie ceny

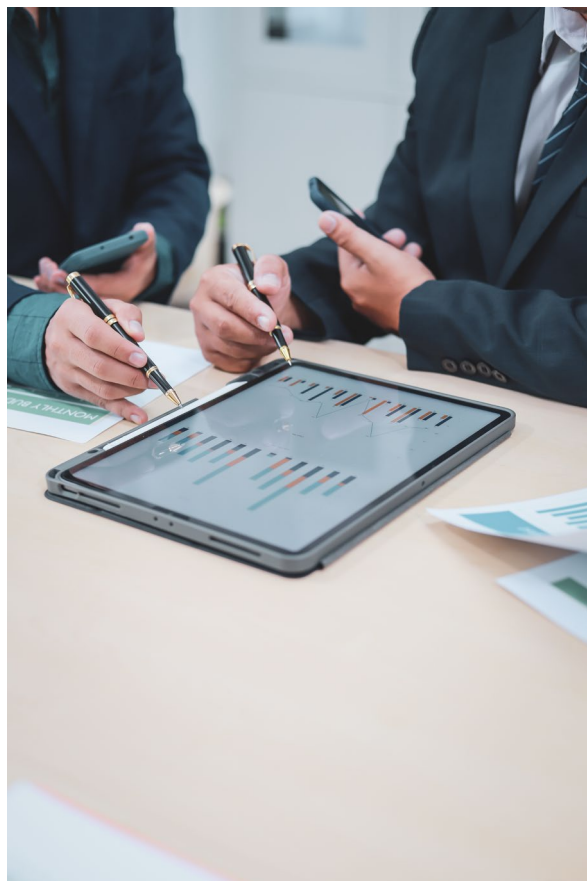
wycieczki może wynosić między 5 – 10 %, z kolei jeśli w hotelowej restauracji zaoferowano zepsute posiłki – obniżenie ceny może nastąpić o 20 – 30 %.

Należy pamiętać, że Tabela Frankfurcka to tylko narzędzie o charakterze pomocniczym, ostatecznie zaś sąd rozpatrujący nasze żądanie może dokonać obniżenia ceny w oparciu o inne kryteria i wskaźniki. Uzasadniając jednak wysokość takiego roszczenia warto odwołać się do propozycji zawartej w Tabeli, gdyż przedstawione w niej stopy procentowe mają na celu swego rodzaju zobiektywizowanie doznawanego dyskomfortu. Ustaloną w ten sposób proporcję procentową warto następnie porównać z długością naszego wakacyjnego pobytu określając cenę imprezy turystycznej w wymiarze dziennym i porównać ją do okresu, w jakim stwierdzona niezgodność występowała.

Próbując przenieść powyższe wskazówki na konkretne wyliczenia roszczenia o obniżkę ceny wycieczki, możemy posłużyć się przykładem, w którym cena wycieczki za tygodniowy pobyt wynosiła 7.000 zł, a my jako podróżni pierwszego i drugiego dnia otrzymaliśmy w hotelowej restauracji zepsute posiłki. W tym układzie możemy przyjąć, że jeden dzień naszego pobytu kosztował 1.000 zł (7.000 zł : 7 dni pobytu), stąd jego cena powinna być obniżona o 200 zł (1.000 zł x 20 %). Niezgodność ta występowała zaś w okresie dwóch dni, ostatecznie zatem możemy formułować żądanie obniżenia ceny w wysokości 400 zł (200 zł x 2 dni niezgodności). Jeśli przez dwa początkowe dni pobytu dodatkowo doświadczymy niedogodności w postaci hałasu w nocy, dla której Tabela frankfurcka przewiduje stopę procentową 10 %, możemy żądać dalszego obniżania ceny o kolejne 200 zł (2 dni pobytu x 10 % z kwoty 1.000 zł).

Biuro podróży ogłasza upadłość – co musisz wiedzieć

Wyobraź sobie, że jesteś w ferworze przygotowań na wyczekane wakacje, bądź siedzisz

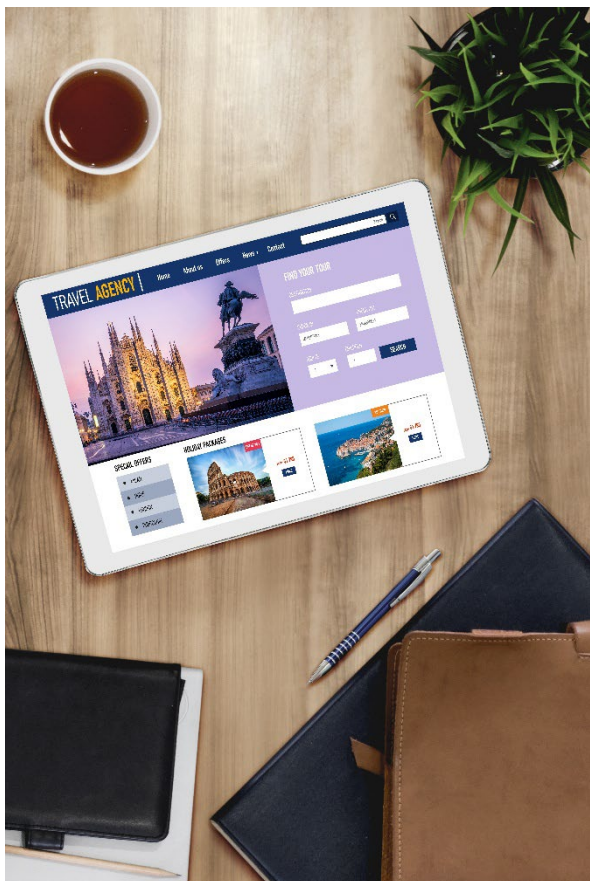

już na plaży, a tu nagle przychodzi informacja: Twoje biuro podróży ogłosiło upadłość. Co dalej w takiej sytuacji? Czy musisz wracać do kraju na własną rękę? Czy tracisz zapłacone już pieniądze? Wskazana sytuacja na pewno przysporzy wiele stresu, ale spokojnie, prawo przewiduje mechanizmy ochrony podróżnych w takich wypadkach.

Biuro ogłasza upadłość przed rozpoczęciem podróży – co zrobić?

Każde biuro podróży, posiadające wpis do Rejestru Organizatorów i Pośredników Turystycznych, zobowiązane jest posiadać zabezpieczenie finansowe w postaci gwarancji bankowej, gwarancji ubezpieczeniowej lub umowy ubezpieczenia.

W przypadku odwołania wycieczki przed jej rozpoczęciem, z uwagi na ogłoszenie upadłości, organizator ma obowiązek zapewnić klientom zwrot wpłat wniesionych tytułem zapłaty za imprezę turystyczną, w wypadku, gdy z przyczyn dotyczących przedsiębiorcy impreza nie zostanie zrealizowana.

Konsument, w takim wypadku, powinien skontaktować się w pierwszej kolejności z biurem podróży. Jeżeli wskazane działanie nie przyniesie efektu, należy zwrócić się do Wojewódzkiego Urzędu Marszałkowskiego właściwego dla siedziby biura podróży oraz dostarczyć do urzędu kopię umowy zawartej z organizatorem wyjazdu, kopię dowodu wpłaty za wycieczkę, a także wypełniony formularz zgłoszenia roszczenia – jest on dostępny zwykle na stronie internetowej Urzędu Marszałkowskiego.

Biurowo ogłasza upadłość po rozpoczęciu podróży – co zrobić?

W przypadku ogłoszenia upadłości w czasie trwania podróży, biuro podróży ma obowiązek:

- pokryć koszty powrotu klientów z imprezy turystycznej do miejsca wyjazdu lub planowanego powrotu z imprezy turystycznej, obejmujących w szczególności koszty transportu i zakwaterowania
- zapewnić klientom zwrot części wpłat wniesionych tytułem zapłaty za imprezę

turystyczną, odpowiadającą części imprezy turystycznej, która nie zostanie zrealizowana

Marszałek województwa, właściwy dla danego biura podróży, jest upoważniony do występowania na rzecz klientów w sprawach uruchomienia środków z tytułu zabezpieczenia finansowego. W razie bierności ze strony biura podróży, to właśnie marszałek województwa, razem z ubezpieczycielem i polskimi placówkami dyplomatycznymi, organizuje powrót turystów do kraju.

Gdy upadłość biura podróży zaskoczy uczestników w trakcie trwania imprezy, a kontakt z biurem podróży jest niemożliwy, o pomoc można zgłosić się do ambasady bądź konsulatu RP w miejscu pobytu.

Zawsze sprawdzaj filary zabezpieczenia biura podróży!

Jak już wskazano, zarejestrowane biuro podróży jest zobowiązane do posiadania zabezpieczenia finansowego, w postaci gwarancji bankowej, gwarancji ubezpieczeniowej lub umowy ubezpieczenia. Jest to pierwszy filar zabezpieczenia, który, w przypadku ogłoszenia upadłości przez biuro podróży jest uruchamiany przez marszałka województwa. Środki pieniężne uzyskane z tego źródła są przeznaczane na zaspokojenie roszczeń poszkodowanych konsumentów.

W przypadku, gdy wypłacone środki nie są wystarczające do zaspokojenia roszczeń konsumentów, uruchamiany jest drugi filar, tj. Turystyczny Fundusz Gwarancyjny, który za pośrednictwem marszałka województwa udostępnia środki finansowe przeznaczone na pokrycie szkód konsumentów. Pamiętaj jednak musimy, że wysokość przyznanych środków pieniężnych zależy m.in. od wysokości sumy gwarancyjnej, czy ilości poszkodowanych. Niestety może okazać się, że powyższe zabezpieczenia wyczerpią się przed zaspokojeniem w całości roszczeń wszystkich konsumentów.

Roszczeń, które nie zostały pokryte z wyżej wskazanego ubezpieczenia lub gwarancji, można dochodzić w postępowaniu upadłościowym.

Warto pamiętać, że zabezpieczenie finansowe na wypadek niewypłacalności obejmuje podróży bez względu na ich miejsce zamieszkania, miejsce rozpoczęcia podróży lub miejsce sprzedaży imprezy turystycznej oraz bez względu na państwo, w którym siedzibę ma podmiot zapewniający ochronę na wypadek niewypłacalności.

Podsumowanie - jak zabezpieczyć się na przyszłość?

Decydując się na wybór oferty danego biura podróży, warto sprawdzić, czy posiada ono wpis w rejestrze organizatorów turystyki i przedsiębiorców ułatwiających nabywanie powiązanych usług turystycznych oraz aktualne zabezpieczenie finansowe (gwarancję

ubezpieczeniową, bądź bankową). Przedsiębiorca prowadzący działalności polegającą na organizowaniu imprez turystycznych powinien być wpisany do rejestru organizatorów turystyki i pośredników turystycznych. Pod adresem internetowym www.turystyka.gov.pl dostępna jest **Centralna Ewidencja Organizatorów Turystyki i Pośredników Turystycznych**. Można tutaj znaleźć podstawowe informacje o przedsiębiorcach działających w branży turystycznej, a także decyzje o zakazie prowadzenia działalności lub wygaśnięciu umowy gwarancji (bankowej, ubezpieczeniowej, ubezpieczenia na rzecz klientów).

Autor: [Olga Dec](#), adwokat i [Marta Pietrzyk-Wudzińska](#), radca prawny

CZCIONKA

Zaloguj jako:

Obywatel

Przedsiębiorca

Aktualności

O nas

Dla podróżnych

Dla przedsiębiorców turystycznych

Ewidencja

Baza wiedzy

Ewidencja

! Jeśli chcesz sprawdzić, czy przedsiębiorca nie został objęty zakazem prowadzenia działalności kliknij [tutaj](#).

Parametry wyszukiwania

Aby wyszukać wpis wystarczy wskazać tylko jeden z parametrów (wypełnić jedno pole).

Nazwa

Numer ewidencyjny

Forma prawna

NIP

Numer wpisu do rejestru

Województwo

Miejscowość

Ulica

Wyszukaj

Wyczyść

WAKACYJNY KOSZMAR

KIEDY LINIA LOTNICZA ODWOŁUJE LOT LUB OGŁASZA UPADŁOŚĆ

Autor: Magdalena Michoń, aplikant radcowski

PRAWNY NIEZBĘDNIK WAKACYJNY **2025**

Wszystko, co powinniśmy wiedzieć o prawnych aspektach wakacji, by nic nas nie zaskoczyło i nie zakłóciło wypoczynku.

Wakacje zaplanowane, bilety lotnicze w ręku, a tu nagle... odwołany lot lub – co gorsza – upadłość przewoźnika. Choć brzmi jak koszmar każdego z nas, taka sytuacja może się zdarzyć. Co możesz zrobić, gdy linia lotnicza zawodzi? Jak dochodzić odszkodowania, kiedy przysługuje Ci pomoc, a kiedy zostajesz z niczym? Wyjaśniamy, jakie prawa przysługują pasażerom w świetle unijnych przepisów i jak skutecznie walczyć o swoje.

Twoje prawa jako pasażera – co mówi prawo?

W Unii Europejskiej, w tym w Polsce, Twoje prawa jako pasażera linii lotniczych chronione są przede wszystkim przez przepisy unijne. Prawo krajowe stosuje się pomocniczo, na przykład w sprawach cywilnych dotyczących dochodzenia roszczeń, ale podstawowe zasady i obowiązki linii lotniczych wynikają z rozporządzenia unijnego.

Na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej obowiązuje Rozporządzenie (WE) NR 261/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 lutego 2004 r. ustanawiające wspólne zasady odszkodowania i pomocy dla pasażerów w przypadku odmowy przyjęcia na pokład albo odwołania lub dużego opóźnienia lotów, dalej zwane Rozporządzeniem.

Powyższe Rozporządzenie, jako akt prawa pochodnego Unii Europejskiej, stanowi bezpośrednie źródło praw pasażerów i określa jednolite zasady rekompensaty i pomocy dla

pasażerów linii lotniczych w przypadku odwołania lotu lub jego dużego opóźnienia.

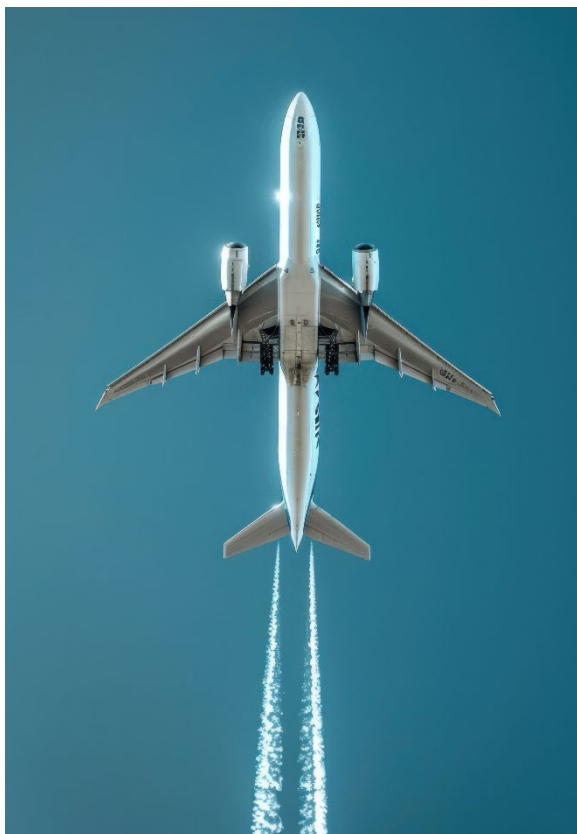
Rozporządzenie obejmuje swoim zakresem loty:

- pomiędzy lotniskami położonymi na terytorium państw członkowskich;
- z lotniska położonego na terytorium państwa trzeciego na lotnisko położone na terytorium państwa członkowskiego.

A gdy lot jest obsługiwany przez przewoźnika unijnego także:

- z lotniska położonego na terytorium państwa członkowskiego na lotnisko położone na terytorium państwa trzeciego - na regularnych oraz nieregularnych liniach lotniczych (czarterowych).

Rozporządzenie dotyczy przewoźników lotniczych wykonujących lub zamierzających wykonywać loty, bez względu na to, czy samoloty są ich własnością, czy przedmiotem dzierżawy.

Rozporządzenia nie stosuje się do:

1) pasażerów podróżujących bezpłatnie lub na podstawie taryfy zniżkowej, która nie jest bezpośrednio lub pośrednio dostępna powszechnie.

-> Jednakże, ma ono zastosowanie do pasażerów posiadających bilety wydane przez przewoźnika lotniczego lub operatora wycieczki w ramach programu lojalnościowego lub innego programu komercyjnego.

2) do zorganizowanych wycieczek, o ile wycieczka jest odwołana z przyczyn innych niż odwołanie lotu. Niniejsze rozporządzenie nie narusza praw pasażerów wynikających z dyrektywy 90/314/EWG w sprawie zorganizowanych podróży, wakacji i wycieczek.

Kiedy linie lotnicze ponoszą odpowiedzialność?

Linia lotnicza zawsze ponosi odpowiedzialność, jeśli opóźnienie lub odwołanie lotu nastąpił z jej winy. Potwierdza to wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 19.11.2009 r. sygnatura C-402/07. Ponadto, przyjmuje się domniemanie winy przewoźnika, co oznacza,

że to on musi wykazać, że nie mógł uniknąć problemu mimo dołożenia wszelkich starań.

Przy czym, należy pamiętać, że obsługujący przewoźnik lotniczy nie jest zobowiązany do wypłaty rekompensaty przewidzianej za odwołanie lotu, jeżeli może dowieść, że odwołanie jest spowodowane zaistnieniem nadzwyczajnych okoliczności, których nie można było uniknąć pomimo podjęcia wszelkich racjonalnych środków oraz w przypadku wcześniejszego poinformowania pasażera o odwołaniu lotu.

Trybunał Sprawiedliwości w wyroku z dnia 19.11.2009 r. w sprawach połączonych C-402/07 i C-432/07 uznał, że *problem techniczny, który wystąpił w samolocie, skutkując opóźnieniem lotu, nie jest objęty kategorią „nadzwyczajnych okoliczności”, chyba że przyczyna wystąpienia tego problemu technicznego znajduje swoje źródło właśnie w takich okolicznościach. Oznacza to, że obowiązkiem przewoźnika jest dbanie o stan techniczny samolotu i co do zasady każda awaria będzie przez niego zawiniona. Wyjątkiem będą sytuacje, gdy np. Przyczyną awarii będzie zderzenie się samolotu z ptakiem. Za nadzwyczajne okoliczności uznaje się natomiast strajki pracowników, wybuchy wulkanu, silne wichury czy chociażby panującą pandemię COVID-19 i związane z nią zamykanie lotnisk.*

Rekompensaty i wsparcie za opóźnienie lotu lub odwołanie

Prawo przewiduje trzy główne formy ochrony dla pasażerów:

- 1) prawo do odszkodowania,
- 2) prawo do zwrotu należności lub zmiany planu podróży,
- 3) prawo do opieki.

Kiedy zatem możesz liczyć na taką pomoc od przewoźnika?

Aby móc skorzystać z tych praw, muszą być spełnione dwa podstawowe warunki:

1. posiadanie potwierdzonej rezerwacji na dany lot oraz

2. stawienie się na odprawę pasażerską w wyznaczonym czasie - zgodnie z wymogami i w czasie określonym uprzednio na piśmie (w tym poprzez środki elektroniczne) przez przewoźnika lotniczego, organizatora wycieczek lub autoryzowane biura podróży, lub, jeżeli czas nie został określony - nie później niż 45 minut przed ogłoszoną godziną odlotu.

albo

3. jeśli przewoźnik sam przeniósł Cię na inny lot, wystarczy samo przeniesienie, niezależnie od powodu.

Przy czym, uwaga! Prawo do odszkodowania nie powstaje automatycznie z chwilą anulowania lotu. Przewoźnik może poinformować Cię o odwołaniu lotu z odpowiednim wyprzedzeniem i/lub zaproponować odpowiednią alternatywę.

Tab. Warunki przysługiwania odszkodowania ze względu na termin powiadomienia o warunkach alternatywnego lotu

Termin powiadomienia	Warunki alternatywnego lotu	Czy przysługuje odszkodowanie?
Powyżej 14 dni przed wylotem	Bez znaczenia	✗ Nie
Od 14 do 7 dni przed wylotem	Wylot najpóźniej 2 godziny przed pierwotnym czasem, przylot najpóźniej 4 godziny po pierwotnym czasie	✗ Nie
Mniej niż 7 dni przed wylotem	Wylot najpóźniej 1 godzinę przed pierwotnym czasem, przylot najpóźniej 2 godziny po pierwotnym czasie	✗ Nie
—	Jeśli powyższe warunki nie zostały spełnione	✓ Tak

Co ciekawe, choć Rozporządzenie nie wskazuje wprost odszkodowania za opóźnienie, zgodnie z orzeczeniem Trybunału Sprawiedliwości z dnia 19 listopada 2009 r. C-402/07 – C-432/07 jeżeli pasażer dotrze na miejsce docelowe co najmniej trzy godziny później niż

miało się to odbyć planowano, to przysługuje mu takie samo odszkodowanie, jak w przypadku odwołania lotu – o ile przewoźnik nie wykaze nadzwyczajnych okoliczności. Wyrok ten zrównuje sytuację pasażerów lotów odwołanych i opóźnionych.

Tab. STAWKI ODSZKODOWANIA - wspólne dla lotów odwołanych i opóźnionych:

Długość lotu	Rodzaj lotu	Kwota odszkodowania
Do 1 500 km	Wszystkie loty	250 euro
Powyżej 1 500 km	Loty wewnątrz Unii Europejskiej	400 euro
1 500 km – 3 500 km	Loty poza UE	400 euro
Powyżej 3 500 km	Loty poza UE	600 euro

➤ **Prawo zwrotu należności lub zmiany planu podróży**

Uprawnienie to obejmuje trzy alternatywne roszczenia:

- 1) zwrot w terminie 7 dni pełnego kosztu biletu po cenie za jaką został kupiony, bądź za część podróży, jeżeli dalszy lot nie służy już dłużej jakimkolwiek celowi związanemu z pierwotnym planem po-

dróży pasażera, wraz z lotem powrotnym do pierwszego miejsca odlotu, w najwcześniejszym możliwym terminie;

-> uprawnienie to przysługuje pasażerom lotów odwołanych oraz pasażerów lotów opóźnionych minimum 5 godzin

- 2) zmiana planu podróży, na porównywalnych warunkach, do ich miejsca

docelowego, w najwcześniejszym możliwym terminie;

-> uprawnienie to przysługuje pasażerom lotów odwołanych

- 3) zmianą planu podróży, na porównywalnych warunkach, do ich miejsca docelowego, w późniejszym terminie dogodnym dla pasażera, w zależności od dostępności wolnych miejsc.

-> uprawnienie to przysługuje pasażerom lotów odwołanych

Gdy przewoźnik oferuje pasażerowi lot z innego lotniska niż to, do którego została zrobiona rezerwacja, wówczas ponosi koszt transportu pasażera z jednego lotniska na drugie lub na inne pobliskie miejsce uzgodnione z pasażerem.

Prawo do opieki

W przypadku opóźnienia (od 2 godzin) oraz odwołania lotu, pasażer zawsze powinien otrzymać bezpłatnie, na koszt przewoźnika, posiłki oraz napoje w ilościach adekwatnych do czasu oczekiwania. Nabywa również prawo do wykonania dwóch rozmów telefonicznych, dwóch dalekopisów, dwóch przesyłek faksowych lub e-mailowych.

Jeśli przez opóźnienie lub zmianę trasy nowy lot ma się odbyć co najmniej dzień później niż pierwotnie planowano, pasażer ma prawo do:

- bezpłatnego noclegu w hotelu (jeśli musi zostać na noc lub dłużej, niż planował),
- bezpłatnego transportu między lotniskiem a hotelem (lub innym miejscem zakwaterowania).

Jak dochodzić swoich praw?

W pierwszej kolejności pasażer powinien wystąpić z reklamacją bezpośrednio do przewoźnika lotniczego odpowiedzialnego za opóźniony/odwołany lot. Reklamacja powinna być sporządzona na piśmie, ponieważ później, w razie jej nie uwzględnienia, pasażer może zwrócić się ze skargą do Prezesa Urzędu Lotnictwa Cywilnego. Istotne jest zatem, by zachować dowód dostarczenia reklamacji przewoźnikowi. Skargę można złożyć nie wcześniej niż po 30 dniach od złożenia reklamacji u przewoźnika, chyba że umowa przewozu lub regulamin przewozu określa krótszy termin do rozpatrzenia reklamacji.

Alternatywnie, istnieje możliwość wytoczenia przeciwko przewoźnikowi lotniczemu powództwa cywilnego. W takich sytuacjach oczywiście możliwe jest skorzystanie z pomocy prawnej radcy prawnego lub adwokata – zarówno na etapie przygotowania reklamacji, jak i w dalszym postępowaniu administracyjnym czy sądowym. Profesjonalne wsparcie może zwiększyć szanse na skuteczne dochodzenie roszczeń i odciążyć pasażera od formalności. Zapraszamy do kontaktu z nami – [Kancelaria Prawna Sobota Jachira](#).

Linia zbankrutowała – co zrobić?

W przypadku upadłości linii lotniczej jej działalność zostaje zawieszona lub zakończona, a środki finansowe trafiają do postępowania upadłościowego. Oznacza to, że linia nie może już świadczyć usług ani wypłacać odszkodowań, a pasażerowie stają się wierzy-

cielami i mogą zgłaszać swoje roszczenia w tym postępowaniu.

Trybunał Sprawiedliwości UE potwierdził, że rozporządzenie nie obejmuje przypadków upadłości, ponieważ linia nie jest w stanie zapewnić usług ani opieki. W takiej sytuacji warto:

1. sprawdzić możliwość chargebacku, jeśli płaciłeś kartą kredytową,
2. zweryfikować, czy posiadane ubezpieczenie podróżne obejmuje upadłość linii lotniczej,
3. zgłosić roszczenie do syndyka masy upadłościowej, jeśli upadłość została ogłoszona.

Podsumowanie

Każdy pasażer linii lotniczych powinien znać swoje prawa, w tym:

- 1) Prawo do odszkodowania – w przypadku odwołania lub opóźnienia lotu powyżej 3 godzin, jeśli sytuacja nie wynika z nadzwyczajnych okoliczności.
 - Wysokość: od 250 do 600 euro, w zależności od długości lotu.
 - Przewoźnik może obniżyć odszkodowanie o 50%, jeśli zaoferuje alternatywny lot z niewielkim opóźnieniem.
- 2) Prawo do zmiany planu podróży lub zwrotu kosztów biletu – m.in. gdy lot jest odwołany lub opóźniony o co najmniej pięć godzin.
- 3) Prawo do opieki – pasażerom należy się:
 - jedzenie i napoje (adekwatne do czasu oczekiwania),
 - możliwość kontaktu (telefon, e-mail),
 - zakwaterowanie i transport (jeśli nowy lot odbędzie się co najmniej dzień później).

Istotna jest również znajomość odpowiedzialności przewoźnika, w tym za

- 1) opóźnienia i odwołania, o ile nie wynikają z nadzwyczajnych okoliczności (np. wybuch wulkanu, pandemia, strajk).

- 2) problemy techniczne samolotu zwykle nie są uznawane za takie okoliczności – odpowiedzialność ponosi linia.

W przypadku stwierdzenia winy przewoźnika możesz dochodzić swoich praw poprzez:

- 1) reklamację – pisemnie, z dowodem dostarczenia,
- 2) skargę do Urzędu Lotnictwa Cywilnego – po 30 dniach, jeśli reklamacja nie przyniosła efektu,
- 3) pozew cywilny – z pomocą prawnika.

Najtrudniejszą sytuacją dla pasażera jest ogłoszenie bankructwa przez linię lotniczą.

W takim przypadku pasażer nie ma już prawa do odszkodowania na podstawie rozporządzenia UE, ale może podjąć inne działania, jak

- 1) chargeback – jeśli bilet opłacono kartą kredytową,
- 2) sprawdzenie ubezpieczenia podróżnego,
- 3) zgłoszenie roszczenia do syndyka – w ramach postępowania upadłościowego.

Jeśli linia lotnicza zawiedzie, masz konkretne prawa – warto je znać i skutecznie egzekwować. Zawsze najpierw skontaktuj się z przewoźnikiem, a w razie odmowy – skorzystaj z dalszych dostępnych środków prawnych.

W przypadku upadłości – działaj szybko, by zminimalizować straty.

Autor: Magdalena Michoń, aplikant radcowski

SOBOTA JACHIRA KANCELARIA PRAWNA

Kancelaria Sobota Jachira to zespół doświadczonych i zaangażowanych prawników, którzy łączą profesjonalizm z indywidualnym podejściem do każdej sprawy. Naszą misją jest **świadczanie usług prawnych na najwyższym poziomie**, z pełnym zrozumieniem potrzeb i oczekiwań naszych Klientów – zarówno osób prywatnych, jak i przedsiębiorstw.

Naszym wyróżnikiem jest elastyczność i otwartość na niestandardowe rozwiązania zorientowane na jak najkorzystniejszy dla Klienta efekt. Wiemy, że każdy przypadek wymaga odrębnej analizy, dlatego do każdej sprawy podchodzimy indywidualnie, z pełnym zaangażowaniem i empatią. Klienci cenią nas nie tylko za skuteczność, ale także za jasną i partnerską komunikację.

Zespół kancelarii tworzą prawnicy o ugruntowanej wiedzy i różnorodnych specjalizacjach, co pozwala nam działać kompleksowo i szybko reagować na zmieniające się potrzeby rynku. Współpraca oparta na zaufaniu i wzajemnym szacunku sprawia, że nasi pracownicy tworzą zgraną i sprawnie działającą drużynę.

Stawiamy również na nowoczesne rozwiązania – wykorzystujemy innowacyjne narzędzia, które usprawniają komunikację i obsługę prawną, co pozwala nam być jeszcze bliżej naszych klientów i ich spraw.

Angażujemy się również poza salą sądową.

Prowadzimy działania edukacyjne, zabieramy głos w debacie publicznej, współtworzymy standardy ESG i uczestniczymy w inicjatywach związanych z nowymi technologiami oraz ekonomią wartości.

Bo wiemy, że prawo nie istnieje w próżni – to narzędzie, które może wspierać odpowiedzialny rozwój.

SOBOTA JACHIRA oraz jej eksperci regularnie znajdują się w czołówkach krajowych i branżowych rankingów kancelarii prawnych. **Ale dla nas prawdziwym wyróżnieniem jest zaufanie Klientów, którzy zostają z nami na lata.**

Obserwuj nas w internecie:

Wsparcie Biznesu

Stać obsługa prawna

Prawo spółek i korporacyjne

Umowy

Prawo pracy

Podatki

Spory sądowe

Sukcesja w firmach rodzinnych

Zapisz się na nasz
NEWSLETTER:

www.sobotajachira.pl

Bądź na bieżąco! Zapisz się na nasz NEWSLETTER

SKANUJ!

71 737 37 22

kontakt@sobotajachira.pl

www.sobotajachira.pl